

Torstein Lervik Stenersen

Utenforskap og karriereveiledningens rolle

En kvalitativ studie av karriereveilederes
erfaringer med å motvirke og forebygge
utenforskap hos unge voksne

Masteroppgave i Rådgivningsvitenskap
Veileder: Kristin Landrø

Juni 2024

Antall ord: 24 746

Torstein Lervik Stenersen

Utenforskap og karriereveiledningens rolle

En kvalitativ studie av karriereveilederes erfaringer med å motvirke og forebygge utenforskap hos unge voksne

Masteroppgave i Rådgivningsvitenskap
Veileder: Kristin Landrø
Juni 2024

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Fakultet for samfunns- og utdanningsvitenskap
Institutt for pedagogikk og livslang læring

Kunnskap for en bedre verden

Sammendrag

Fra regjeringshold er det blitt vektlagt et mål å arbeide for et samfunn hvor de som kan og ønsker skal kunne få delta i arbeidslivet og kjenne på fellesskap og sosial tilhørighet (Meld. St. 32 (2020-2021)). I denne studien blir det undersøkt med utgangspunkt i karriereveilederes erfaringer hvordan karriereveiledning kan bidra til å motvirke og forebygge utenforskap hos unge voksne. Karriereveiledning eksisterer som et tilbud gjennom ulike offentlige og private instanser for å hjelpe individer med å beslutte valg relatert til deres karriere. Samtidig med dette er utenforskap observert som å være en økende problemstilling hos unge voksne, med konsekvenser både for individene som opplever det så vel som for samfunnet generelt. I denne studien har jeg hatt som formål å undersøke karriereveilederes erfaringer og arbeid rundt å motvirke og forebygge utenforskap hos unge voksne. Dette forskningsarbeidet har jeg gjennomført med mål om å opparbeide dypere kunnskap om karriereveilederes perspektiv på utenforskap og hvordan vi kan jobbe med det, som igjen skal bidra med å tjene rådgivningsfeltet helhetlig.

For å forankre studien til en gjennomførbar ramme for teorigrunnlaget, forskningsfokus og til slutt også basis for diskusjon av tema, utformet jeg en problemstilling som lød slik: «Med utgangspunkt i karriereveilederes erfaringer, hvordan kan karriereveiledning bidra til å motvirke og forebygge utenforskap hos unge voksne?».

Studiens forskningsarbeid hadde et utgangspunkt i den fenomenologisk-hermeneutiske tilnærmingen. Under forskningsarbeidet ble det tatt i bruk kvalitativ forskningsmetode for å danne et datamateriale gjennom intervju med fem karriereveiledere, hvor hver av dem hadde ulik bakgrunn og sysselsetting. Funnene gjort i denne forskningen ble analysert ved bruk av tematisk analyse og resulterte i fire hovedfunn basert på dataene fra forskningen. Disse fire funnene omhandlet: 1) *Synet på utenforskap*, 2) *Veiledernes kompetanse i møte med veisøkerne*, 3) *Relasjonsaspektet*, og 4) *Tiltak og tverrfaglig samarbeid*.

Med utgangspunkt i studiens teoretiske grunnlag bestående av den eksistensialistisk-humanistiske tilnærmingen og menneskesyn, forskning rundt utenforskap og livskvalitet, forståelsen av karriereveiledning og kompetanse, relasjoner og samarbeid, refleksjon og bevisstgjørelse, og tiltak for unge voksne, ble funnene fra forskningsarbeidet drøftet i oppgavens diskusjonsdel. Fra diskusjonsdelen av oppgaven ble det drøftet fire overordnede tema: 1) *Karriereveilederes menneskesyn og forståelsen av utenforskap*, 2) *Karriereveilederens rolle*, 3) *Relasjonen i veiledning*, og 4) *Tiltak og samarbeid mot utenforskap*.

Av sentrale poeng gjort i oppgavens diskusjonsdel trekkes det frem karriereveilederes forståelse av utenforskap, hvordan det arter seg og holdningene man kan ha i møte med dette, samt at det vektlegges karriereveilederes forståelse av egne evner, deres syn på relasjonsaspektet mellom veisøker og veileder og refleksjonene på veiledningen som et tiltak i seg selv, og i relasjon til andre hjelpende veiledningstiltak. Samlet sett er inntrykket at karriereveiledningens rolle blir sentral i å motvirke og forebygge utenforskap. Karriereveilederens praksis og samarbeid både med veisøkere og andre instanser gjør dem sentrale i forebyggende hjelpearbeid, og evne til å se og finne muligheter gjør seg særlig relevant sett opp mot utviklingene som foregår hos unge voksne i samfunnet.

Abstract

The government has emphasized the goal of working for a society where those who can and want are able to participate in working life and feel a sense of community and social belonging (Meld. St. 32 (2020-2021)). In this study, it is examined based on career counsellors' experiences, how career guidance can help to counteract and prevent alienation in young adults. Career guidance exists as an offer through various public and private agencies to help individuals decide on choices related to their career. At the same time, alienation has been observed to be a growing problem among young adults, with consequences both for the individuals who experience it as well as for society in general. In this study, I have aimed to investigate career counselors' experiences working with countering and preventing alienation in young adults. I have carried out this research work with the aim of building deeper knowledge about career counselors' perspective on alienation, and how we can work around it, which in turn will contribute to serving the counseling field holistically.

To ground the study in a feasible framework for the theoretical basis, research focus and finally also for discussion of the topic, I formulated a research question that read as follows: "Based on the experiences of career counselors, how can career guidance help to counteract and prevent alienation in young adults?".

The study's research work had a starting point in the phenomenological-hermeneutic approach. During the research work, a qualitative research method was used to create data material through interviews with five career counselors with different backgrounds and employment. The findings made in this research were analyzed using thematic analysis and resulted in four main findings based on the data from the research. These four findings dealt with: 1) *The view on alienation*, 2) *The supervisors' competence in meeting the clients*, 3) *The relational aspect*, and 4) *Measures and interdisciplinary cooperation*.

Based on the study's theoretical basis consisting of the existentialist-humanistic approach and view of people, research around alienation and quality of life, the understanding of career guidance and competence, relationships and cooperation, reflection and awareness-raising, and measures for young adults, the findings from the research work were debated on in the discussion part of the thesis. From the discussion part of the thesis, four overarching themes were discussed: 1) *Career counselors' view of people and the understanding of alienation* 2) *The role of career counselors* 3) *The relationship in guidance*, and 4) *Measures and cooperation against alienation*.

Among the key points made in the discussion part of the thesis, the career counselors' understanding of being alienated, how it manifests itself and the attitudes one can have in the face of it, is highlighted, as well as the fact that the career counselors' understanding of their own abilities, their views on the relationship aspect between client and counselor and the reflections on the guidance as a measure in and of itself, as well as in relation to other supporting guidance measures. Overall, the impression of career guidance's role is that it is crucial in countering and preventing alienation. Career counselors' practice and collaboration both with the clients and other agencies make them central to preventative aid work and the ability to see and find opportunities, and this is particularly relevant when compared to the developments taking place among young adults in today's society.

Forord

Da jeg nå er ved veis ende og er i ferd med å levere denne masteroppgaven sitter jeg igjen med noen tanker om arbeidsprosessen og veien hit. Arbeidet som har inngått i denne masteroppgaven har både vært spennende, utfordrende, frustrerende og ikke minst givende. Etter 2 år med dette masterstudiet sitter jeg igjen med opplevelser og erfaringer som har preget blikket mitt på rådgivning og veiledning i stor grad, og mine mange erfaringer gjennom dette studiet vil uten tvil bli med meg i videre arbeid. At min reise i videre utdanning fra begynnelsen med en bachelor i pedagogikk frem til å nå skulle snart fullføre en masterstudie er uten tvil noe mitt yngre jeg ville hatt vondt for å tro. Da jeg skrev min bacheloroppgave om rådgivning og veiledning som motkraft til frafall i videregående skole, var dette begynnelsen på en særskilt interesse i utenforskap som en samfunnsmessig problemstilling, og jeg er i dag glad for å kunne ha arbeidet med et tema hvor dette inngår så sentralt.

Jeg har kjent på en glede i å kunne ha fått skrive min oppgave omhandlende et tema som står meg nært, og det å kunne få rette søkelyset mot en problemstilling jeg selv mener er så flerfoldig og interessant har gjort at jeg under arbeidsprosessen har følt meg målrettet, og har gitt meg inspirasjon til å skulle klare å holde ut selv når arbeidet har vært utfordrende.

Jeg vil først gi en stor takk til klassen min på masterstudiet som jeg har hatt gleden av å dele denne toårige reisen med. Det har vært en stor glede for meg å få delta i det lærende fellesskapet vi har hatt i klassen.

Jeg vil takke min familie og mine venner for å ha vært støttende og vist interesse under arbeidet mitt med masteren, og for å ha hatt troen på at jeg skulle fullføre. De mange refleksjonene og innspillene jeg har fått har kommet svært godt med.

En særlig stor takk går til min veileder Kristin Landrø, som har fra begynnelse til slutt i mitt arbeid med masteroppgaven vært til stor hjelp med råd, innspill og forslag, og har vært tilgjengelig og behjelpelig med alle mine spørsmål.

Sist, men ikke minst vil jeg takke til hver av de fem karriereveilederne jeg fikk muligheten til å intervju som en del av dette studiet, og som har delt sine erfaringer og perspektiver med meg. Intervjuene jeg fikk ha med dere har gitt meg verdifull innsikt som jeg vil ta med meg videre.

Torstein L. Stenersen

Trondheim, mai 2024

Innhold

Kapittel 1: Innledning.....	1
1.1 Bakgrunn for valg av tema	1
1.2 Formål og problemstilling	2
1.3 Avgrensning og begrepsavklaring	2
1.3.1 Karriere.....	3
1.3.2 Sammensatte problemer	3
1.3.3 Erfaring.....	3
1.4 Struktur for oppgaven	3
Kapittel 2: Teoretisk forankring og tidligere forskning	4
2.1 Menneskesyn, og den eksistensialistisk-humanistiske tilnærmingen	4
2.2 Utenforskap og livskvalitet	5
2.2.1 Utenforskap	5
2.2.2 Livskvalitet	6
2.3 Karriereveiledning	7
2.3.1 Karriereveiledningens rolle og kompetanseaspektet.....	7
2.3.2 Relasjonsbygging og samarbeid	9
2.3.3 Refleksjon og bevisstgjørelse	10
2.4 Tiltak for unge voksne.....	11
Kapittel 3: Metodologi	13
3.1 Kvalitativ metode.....	13
3.2 Studiens vitenskapsteoretiske ståsted (Fenomenologisk-hermeneutisk)	14
3.3 Datainnsamling	15
3.3.1 Semistrukturerte intervju.....	15
3.3.2 Utvalg og rekruttering	15
3.3.3 Intervjuguiden.....	16
3.3.4 Intervjuets gjennomførelse	16
3.3.5 Transkriberingsprosessen.....	17
3.4 Analyse.....	18
3.5 Etske refleksjoner	19
3.6 Kvalitetssikring i studien.....	20
3.7 Forskerrollen og min forforståelse.....	22
Kapittel 4: Presentasjon av funn.....	23

4.1 Synet på utenforskap.....	23
4.2 Veiledernes kompetanse i møte med veisøkerne	26
4.3 Relasjonsaspektet	28
4.4 Tiltak og tverrfaglig samarbeid	30
Kapittel 5: Diskusjon.....	33
5.1 Karriereveilederes menneskesyn og forståelsen av utenforskap	33
5.2 Karriereveilederens rolle.....	35
5.3 Relasjonen i veiledningen.....	38
5.4 Tiltak og samarbeid mot utenforskap	40
Kapittel 6: Avslutning	43
6.1 Innhold og tilrettelegging av karriereveiledning på individ- og samfunnsnivå.....	43
6.2 Refleksjoner og veien videre.....	43
6.3 Konklusjon.....	44
Referanser	45
Vedlegg.....	49

Kapittel 1: Innledning

1.1 Bakgrunn for valg av tema

I en artikkel skrevet av Frøydis Bakken (2020) blir det gitt et perspektiv på hvordan overgangen fra utdanning inn i arbeid for unge mennesker med ulike utfordringer kan bli et særlig prekært moment (s. 28). Det blir beskrevet en rekke forventninger til unge voksne i denne overgangsperioden, for eksempel fullføring av utdanning og entré inn i arbeidsmarkedet, forventninger til selvstendighet, trygg bosituasjon etter å ha flyttet fra omsorgsgivere, og etter hvert etablering av familie (s. 28). Disse forventningene om en vellykket overgang fra ungdomstilværelsen inn i voksenlivet i et mylder av livsendringer er forklart som å legge press på unge som opplever usikkerhet og vansker, og at å utebli fra utdanning og arbeidsforhold får en negativ effekt på individets liv (s. 28). Det forklares av Bakken (2020) hvordan de unge voksne som opplever å bli stående utenfor arbeidsmarkedet som regel opplever utfordringer i form av utdanning som ikke er fullført, lærevansker, lite eller ingen arbeidserfaring, funksjonsnedsettelse og psykiske lidelser (Bakken, 2020, s. 28).

Fra regjeringshold har det blitt fastslått at «Karriereveiledning skal hjelpe mennesker til å ta gode og velinformerte valg om utdanning, opplæring og arbeid» (Regjeringen, 2023). Det kommer frem en vektlegging om at individer skal kunne være i stand til å håndtere egen karriere, og det er derfor opprettet veiledningstjenester på et nasjonalt nivå som skal bidra med muligheter for samtaler og verktøy for karriereveiledningen, samt at tilbud om karriereveiledning er lovfestet for alle fylkeskommuner (Regjeringen, 2023). I et representantforslag om fornyelse av karriereveiledning i skolen ble det blant annet vedtatt et behov for bedre koordinasjon og samarbeid mellom karriereveiledningen, NAV, og arbeids- og næringsliv i det fulle skoleløpet, samt at stillingen som karriereveileder får et kompetanseløft med henhold til anbefalinger fra Utdanningsdirektoratet (Innst. 174 S (2023-2024)). Kravene til et kompetanse- og kvalitetsløft i karriereveiledningen har stått frem som et kontinuerlig prosjekt, hvor et utvalg allerede i 2016 kom med anbefalinger om løft i karriereveiledningskompetansen i skolen, samt at undervisning i utdanningsvalg skulle implementeres (NOU 2016: 7, s. 10-11). Videre ønsket utvalget at karriereveiledningen skulle ha en rolle på et kompetansepolitisk plan, hvor lokale og nasjonale prioriteringer og strategier burde ses i sammenheng med en samarbeidende dialog som utbedrer karriereveiledningens kvalitetssikring (NOU 2016: 7, s. 2012).

Tema jeg har valgt å utforske i denne masteroppgaven er altså utenforskap og karriereveiledningens rolle. Bakgrunnen for valget jeg har gjort som tema for denne masteroppgaven ligger i en omfattende samfunnsmessig problemstilling omhandlende utenforskap blant unge voksne. Dette er noe som har påvirket meg selv i mitt eget liv, og fortsetter å påvirke mennesker rundt meg. Etter min snart toårige erfaring med dette emnet befinner jeg meg nå i en stilling hvor jeg kan gjøre et forskningsarbeid inn i nettopp hvordan rådgivning og veiledning spiller inn i denne problemstillingen. Et brudd i unge voksnes samfunnsmessige utvikling og karriere er negativt både på individplan så vel som i samfunnsmessig sammenheng med perspektiv på individets deltakelse i samfunnet. Jeg er på dette grunnlaget derfor spesielt interessert i å undersøke hva karriereveiledere har erfart gjennom arbeid med ungt utenforskap.

Gjennom min tid som masterstudent i rådgivningsvitenskap har jeg fått innblikk i de flerfoldige aspektene av lærdom og erfaringer som inngår i rådgivnings- og

veiledningsarbeid, og hvordan man skal kunne skape en god relasjon mellom veileder og veisøker. Valget av karriereveiledere som respondentgruppe i denne studien kommer på grunnlag av at de gjennom sine praksiser er i møter med de som har falt utenfor, og at de dermed har erfaringer med hvordan å forebygge og motvirke utenforskap. Gjennom denne masteroppgaven har jeg altså et ønske om å undersøke hvordan karriereveiledning kan motvirke og forebygge utenforskap hos unge voksne. Grunnet unge voksnes samfunnsmessige posisjon som fremtidige bærere og utviklere av samfunnet, mener jeg det er særlig viktig å studere karriereveiledningens rolle i møte med utenforskap gjennom å involvere yrkesutøvere med konkrete erfaringer og inntrykk. Dette mener jeg kan bidra med å øke kunnskapen og forståelsen rundt utenforskap blant unge voksne. Behovet for å forstå utenforskap gjennom karriereveilederes perspektiv har derfor dannet forskningsgrunnlaget for min masteroppgave i rådgivningsvitenskap.

1.2 Formål og problemstilling

Til oppgavens problemstilling har jeg valgt å sette søkelyset på karriereveiledere og deres erfaringer med veiledning av unge voksne som har opplevd utenforskap. Mitt valg av fokus for oppgaven med hvordan utenforskap kan motvirkes og forebygges har gjort at den mest passende respondentgruppen for forskningen omfatter personer med erfaring fra karriereveiledning av unge voksne som har opplevd utenforskap. Oppgavens problemstilling blir dermed lydende slik:

«Med utgangspunkt i karriereveilederes erfaringer, hvordan kan karriereveiledning bidra til å motvirke og forebygge utenforskap hos unge voksne?».

Jeg har som formål med min utvalgte problemstilling å bidra til mer kunnskap om veiledningen av unge voksne som opplever utenforskap. Det er til nytte for samfunnet å skulle kunne istandsette unge voksne i de tidlige stadiene av å oppbygge en karriere, enten om det foregår i utdanning eller i arbeidsmarkedet, og å skulle bearbeide og forebygge utenforskap er noe karriereveiledere vil ha erfaring med. Jeg ønsker gjennom intervju av karriereveiledere å få en bedre forståelse av arbeidet med unge voksne, og for å skulle kunne forstå dette bedre har jeg rekruttert et utvalg av karriereveiledere med relevant erfaring fra arbeid med unge voksne som ønsket å bidra til denne forskningen.

1.3 Avgrensning og begrepsavklaring

Det eksisterer et flerfoldig spekter av interessepunkter å se til i undersøkelsen av et så subjektivt opplevd tema som utenforskap og hvordan karriereveiledere kan motvirke og forebygge dette. Derfor var intervjuprosessen et nødvendig verktøy ikke bare for datainnsamling, men også som et hjelpemiddel for hvordan jeg skulle best mulig avgrense oppgaven slik at materialet fra min teoretiske forankring kunne ses opp mot funnene gjort i forskningen. Grunnet oppgavens begrensninger i omfang er også problemstillingen jeg har formulert spesifikt rettet mot karriereveilederes erfaringer i arbeid med unge voksne som opplever utenforskap. Det skal nevnes her at tema utenforskap er en flerfoldig og samfunnsrelevant problemstilling i seg selv, men at det tidlig i utarbeidelsen av oppgavens fokus ble mest relevant for meg å spisse oppgavens problemområde inn mot et erfaringsgrunnlag som vil gi oss nyttig innsikt og muligheter for forskning.

1.3.1 Karriere

I sammenhengen mellom karriereveiledningen og utenforskap hos unge voksne blir karriere som et enkeltbegrep viktig å forstå i oppgavens forskningskontekst. Karriere blir forstått i denne oppgavens kontekst som å omfatte valgene hvert individ tar, både i relasjon til utdanningsløp og arbeid, så vel som enkeltindividets relasjon til veivalg og bevissthet ovenfor valgmuligheter (Berg, 2021).

1.3.2 Sammensatte problemer

Sammensatte problemer kan beskrives å bli «brukt som en samlebetegnelse når man ikke kan konkludere med hva som er den utløsende årsaken eller de dominerende vedlikeholdsfaktorene, og når det er holdepunkter for at somatiske symptomer og psykiske faktorer gjensidig påvirker hverandre.» (Borchgrevink et al, 2009, s. 1).

Fra Helsedirektoratet gis det også en oversikt over delfaktorer som øker kompleksiteten i livssituasjoner, som blant annet utdanning og arbeid, familie og sosialliv, bosituasjon, økonomi, kosthold og helse (Helsedirektoratet, 2018).

1.3.3 Erfaring

Når vi snakker om erfaring i oppgavens kontekst er det viktig at vi viser til karriereveilederes erfaring. I en klientsentrert kontekst beskriver Frode Dale hvordan begrepet erfaring kan beskrive en hendelse eller situasjon som individet enten bevisst eller ubevisst har opplevd, enten om det har foregått for lenge siden eller nylig, positiv eller negativ, og hva individet har gjort ut ifra disse erfaringene (2020). Videre beskriver Dale et mål om å kunne anvende erfaringene vi gjør oss i jobb og privatliv etter å ha bearbeidet og reflektert over erfaringene våre, og at å nå et selvbevisst nivå av individuelle opplevelser som bidrar til å styrke det menneskelige fundamentet blir en del av den større helheten som påvirker yrkesutøveres arbeidspraksis (Dale, 2020).

1.4 Struktur for oppgaven

Oppgavens struktur vil være bygd opp i kapitler som avgrenser de ulike delene av teksten. Slik skal det fremkomme tydelig hvilke deler av oppgaven som blir dekket og hvor i teksten de befinner seg, samt at det tas i bruk underoverskrifter for lettere navigering av de ulike punktene for informasjon gjennomgående i teksten. Etter kapittel 1, med innledning, avklaringer og formålsforklaring har vi kapittel 2, som består av oppgavens teoretiske forankring og det teoretiske rammeverket som står til grunn for oppgaven, samt at det er inkludert tidligere forskning. I kapittel 3 ligger søkelyset på å presentere hvilke valg jeg har gjort av metode, og refleksjoner jeg har gjort i arbeidet mot å danne et grunnlag for presentasjon av relevante funn i kapittel 4. I kapittel 5 vil teoretisk forankring og funn gjort i det selvstendige arbeidet komme sammen og bli diskutert mer omfattende. Som en avrundning for oppgaven vil jeg i kapittel 6 komme med en konklusjon for oppgaven så vel som noen refleksjoner og tanker jeg har gjort meg rundt oppgaven. I avslutningen vil jeg også gjøre rede for hvilke tanker jeg har gjort meg rundt forskningen utført i oppgavens gjennomføring, og hvilke refleksjoner jeg har gjort meg rundt forskningens ståsted så vel som hva jeg mener om potensialet og mulighetene vi har bygd for videre forskning.

Kapittel 2: Teoretisk forankring og tidligere forskning

I dette kapitlet har jeg som hensikt å presentere det teoretiske grunnlaget og rammeverket for studien min. Jeg har gjort et utvalg av teori som skal være relevant for en omfattende diskusjon av oppgavens tema og som skal brukes for å skape en relevant og forståelig sammenheng mellom det teoretiske grunnlaget og funnene jeg gjør under studien. Jeg har valgt å først presentere den eksistensialistisk-humanistiske tradisjonen, dette på grunnlag av dens relevans for det fundamentale menneskesynet som gjennomgår i oppgaven, og for tradisjonens relevans gjennomgående i de ulike teoretiske perspektivene som også vil gjelde for denne oppgaven.

Utenforskap og livskvalitet hos unge voksne vil bli redegjort for, og for å undersøke karriereveiledningens rolle i samspill med utenforskap ønsker jeg å fremheve sentral teori om karriereveiledning og hvordan dette stiller seg relevant til å besvare oppgavens problemstilling. Sammen med dette vil jeg også gjøre rede for begreper som relasjoner, mestring, refleksjon og bevisstgjørelse, på grunn av deres relevans sett i sammenheng til utenforskap hos unge voksne. Teoretisk materiale og forskning vil også få en rolle i teorikapitlet, for å sette søkelys mot hva tidligere forskning og utprøvd teori har funnet frem til i arbeid med karriereveiledning og motvirkning av utenforskap hos unge voksne.

Med denne masteroppgaven ligger det til grunn en studie som er ute etter å gjøre et dypdykk inn i hvordan karriereveilederes erfaringer med unge voksnes utenforskapssituasjoner har en innvirkning på hvordan vi kan forstå utenforskap hos unge voksne, og hvilken innsats som kan gjøres for å motvirke og forebygge utenforskap. Oppgavens tema omhandlende utenforskap hos unge voksne vil lede meg til å se på blant annet skapelsen av mening, livskvalitet og karrierens relevans i et livslangt perspektiv.

2.1 Menneskesyn, og den eksistensialistisk-humanistiske tilnærmingen

Den eksistensialistisk-humanistiske tilnærmingen gir et grunnlag for menneskesyn som blir relevant i forsøket på å diskutere problemstillingen. Eksistensialismen blir av McLeod (2019) forklart som å ha et utspring hos filosofer som Jean-Paul Sartre, Søren Kierkegaard og Martin Heidegger, som alle gjennom en søken etter mening i et samfunn i endring fra tradisjonelle verdier ønsket å forstå sentrale aspekter ved livet og de dyptliggende fenomenene som står til grunn for menneskelig eksistens (s. 195-196). McLeod (2019) gir et innblikk i den fenomenologiske metoden for undersøkelse, hvor de essensielle kvalitetene ved en opplevelse blir sentralt for hvordan en blir i stand til å forstå eksistensielle spørsmål, eksempelvis vårt forhold til fellesskap, mening og identitet, samt at det setter i fokus en forståelse av mennesket som søkende etter å ville forstå essensen av en individuell opplevelse, også kjent som erfaring (s. 196). Inspirert av eksistensialismen og fenomenologien, har vi den humanistiske tilnærmingen. Denne tilnærmingen blir beskrevet av McLeod (2019) som en personsentrert tilnærming hvor det bygges på de humanistiske verdiene som menneskets streben og søken etter mening og selvrealisering, og et syn på hvert individ som i stand til refleksjon og selvskapelse (s. 151).

Den personsentrerte tilnærmingen er slik McLeod (2019) beskriver det rotfestet i en tanke innenfor psykologien om at mennesket har kapasiteten til vekst, kreativitet og valg, og får gjennom dette sitt eksistensialistiske og fenomenologiske preg, med enkelte grunntanker som blant annet at mennesker må ses på som unike i en rent menneskelig kontekst, og at mennesket heller ikke kan reduseres til individuelle komponenter, men

heller at de må ses som en sammensatt helhet (s. 151). Den personsentrerte tilnærmingen gir slik McLeod (2019) beskriver det, et innsyn i hvordan individet har en iboende viten om ens eget liv, og at denne ekspertisen gjør oss i stand til å alltid være i prosessen av selvaktualisering og individuell vekst (s. 153). Den personsentrerte teorien blir altså etter McLeod (2019) sin forklaring et innblikk i prosessen av hvordan mennesket er i stand til å se seg selv slik det er «her-og-nå», så vel som hvordan de selv ønsker å bli, altså «et ideelt selv» (s. 154).

McLeod (2019) forklarer de tre prinsippene til grunn for den eksistensialistisk-humanistiske tilnærmingen, hvor det første er kjent som det relasjonsfokuserete, som understreker en grunnleggende respekt for individets tanker og følelser ovenfor ens eget liv, og at forholdet mellom veileder og klient skal preges av autentisitet, respekt og likhet (s. 153). Det andre prinsippet beskriver McLeod (2019) som preget av forståelse av selve prosessen i veiledningspraksisen, hvor troen på at å vektlegge individets evne til refleksjon og rekonstruksjon i her-og-nå-situasjoner bidrar til å gi veilederen muligheten til å gå inn i de omfattende prosessene hos klienten blir et unikt moment for å utforske ulike mønstre og samarbeide om å bearbeide dem (s. 153). Det tredje og siste prinsippet forklarer McLeod (2019) som innforståtheten om at mennesket er i en konstant prosess av personlig vekst og selvaktualisering, hvor individet er involvert i en form for streben som kommuniseres med omverdenen gjennom ulike former for kreativt utspring, og det står sentralt i den personsentrerte tilnærmingen at vår opplevelse av omverdenen er utsatt for kontinuerlig endrende sanseintrykk, deriblant tanker, følelser og atferd (s. 153).

2.2 Utenforskap og livskvalitet

2.2.1 Utenforskap

Begrepet utenforskap har mange betydninger utenfor denne oppgaven, og det er derfor viktig å ha en grunnleggende forståelse av hva utenforskap er og hvilken innvirkning det har på mennesker.

Fyhn et al. (2021) viser til noen av utfallsmålene som kjennetegner utenforskap, deriblant arbeidsledighet, frafall fra utdanning, og mottak av trygd eller ulike uføreytelser, samt psykiske helsevansker, noe som sammenlagt er med i å bidra til en mangel på tilhørighet, fellesskapsfølelse og kjensel av livsmestring (s. 17). Fra regjeringshold ble det i Stortingsmelding 32 (2020-2021) understreket at å delta i sosiale fellesskap og oppleve sosial tilhørighet er av stor betydning, og at regjeringens mål er å legge til rette for et samfunn hvor det finnes muligheter for alle, og at alle de som kan, skal kunne få delta i arbeidslivet (s. 7). Det vektlegges i Stortingsmelding 32 (2020-2021) at forebyggende arbeid mot utenforskap skal styrkes gjennom helhetlige tjenester og samarbeid på tvers av ulike sektorer, så vel som at det tas høyde for at de tradisjonelle arbeidsmarkedstiltakene ikke passer for alle arbeidsledige (s. 11). Det nevnes at Stortinget har pliktiggjort fylkeskommunene om at innbyggere skal ha tilbud om gratis karriereveiledning, noe som blir relevant å se til nærmere i del 2.4 (Meld. St. 32 (2020-2021), s. 101).

I en artikkel publisert av Malin Pettersen vises det til tall fra Statistisk sentralbyrå som forklarer en fellesbetegnelse for unge utenfor arbeid, utdanning og opplæring i form av begrepet NEET fra engelsk: Not in Education, Employment or training (Pettersen, 2021). Dette begrepet er blitt et samlebegrep for grupperingen av mennesker som opplever utenforskap i en gitt form, enten ved å ikke delta gjennom sysselsetting, ordinær

utdanning og arbeidsmarkedstiltak, men derimot er NEET-grupperingen bestående av registrerte helt arbeidsledige hos NAV, mottakere av arbeidsavklaringspenger, mottakere av uføretrygd, sosialhjelp, kontantstøtte og overgangsstønad m.m. (Pettersen, 2023).

I Pettersen sin andre artikkel publisert fra Statistisk sentralbyrå kom det frem at utviklingen av statistikken rundt unge voksne i utenforskap steg i 2020 for første gang på fem år med 0,7 prosent, noe som brøt med trenden mot reduksjon av utenforskapsstatistikken (Pettersen, 2021). I artikkelen ble det vist til en sammenheng mellom tallene og den da pågående koronapandemien, som ble omtalt som sterkt påvirkende for unge under 30 år, sammenlignet med befolkningen over 30 år (Pettersen, 2021). Merkbart i denne statistikken var tallene som viste til de i aldersgruppen 25-29 år, som hadde den høyeste andelen utenforskap med en økning mellom 2019 og 2020 og for både unge i alderen 20-24 år så vel som unge i alderen 25-29 år, finner vi en fellesnevner i økning på antallet arbeidsledige som kun har fullført grunnskole som høyest grad av utdanning (Pettersen, 2021). Rapportert igjen av Malin Pettersen i 2023 var de høye tallene på unge i utenforskap fra 2020 redusert i 2021 etter koronapandemiens utspring, men ble fulgt av en økning i 2022, og merkbart var også en tendens mot at unge kombinerte utdanning med jobb både i 2021 og i 2022, noe som ble omtalt som et preg med grunnlag i høy etterspørsel etter arbeidskraft både i 2021 og i 2022 (Pettersen, 2022).

2.2.2 Livskvalitet

Andráško (2013) beskriver hvordan den mest forenklete måten å observere livskvalitet på vil være å enkelt se på og vurdere «kvalitative aspekter i livet», men selv om det befinner seg en essens av sannhet i dette utsagnet, vil det heller ikke lede til noen løsning, og ser heller ikke på helheten av problematikken rundt livskvalitet (s. 21-22). Det vises heller til her av Andráško (2013) en måte å se livskvalitet på hvor vi ser til møtepunktet mellom den graden av karakteristikk ved menneskers liv som oppleves å møte kravene en står ovenfor, noe som kommer av skilnaden mellom «livet» og «kvalitet» som egne definerte begreper, hvor livet i seg selv er av en så subjektiv natur at å forsøke å gi en entydig definisjon på hva livet handler om blir vanskelig, men på en annen side kan denne variabelen da møte begrepet kvalitet, som lettere kan defineres i konteksten av potensiell kvalitet, eller nivåer av kvalitet som settes av ulike krav (s. 22-23).

Fra Hellevik og Hellevik (2021) blir det vist til intervjuprosjektet Norsk Monitor, hvor det blir gjort målinger av respondenters følelse av lykke og opplevelse av tilfredshet med egen tilværelse, og hvordan disse tallene de siste ti årene har sett en stadig nedgang på grunnlag av negativ utvikling hos yngre aldersgrupper (s. 105). Denne jevne nedgangen forklarer Hellevik og Hellevik som en konsekvens av lavere opplevd livskvalitet og faktorer som påvirker psykisk helse, deriblant press i utdanning, kroppspress og bruk av sosiale medier, samt at det vektlegges et særlig fokus på fremtidsuro, ofte med tanke på ens økonomiske situasjon og yrkeskarriere, så vel som at det uttrykkes misnøye i de yngre aldersgruppernes sosiale relasjoner (s. 122).

I en artikkel fra Folkehelseinstituttet om livskvalitet skrevet av Eilertsen et al. blir det understreket at voksne menneskers muligheter for arbeid og deltakelse i sosiale samspill er en av de mest sentrale arenaene for kontakt til samfunnet og andre mennesker, samt at det bidrar til en opplevelse av mestring og meningsskapelse (Eilertsen et al. 2022). Risikoen for dårligere opplevd livskvalitet gjelder også i skolen, slik Eilertsen et al. beskriver opplever flere unge voksne i skolesystemet ulike levekårsforhold på bakgrunn

av faktorer som forhold i hjemmet, boforhold og sosiale forskjeller, og at disse faktorene har betydning for grunnlaget som skapes for hvorvidt inngang til, og deltakelse i arbeidslivet skal oppleves av individet (Eilertsen et al. 2022).

2.3 Karriereveiledning

2.3.1 Karriereveiledningens rolle og kompetanseaspektet

Karriereveiledning er viktig ta i betraktning i arbeidet med mennesker, og gir oss gjennom et relasjonsfokusert arbeid et innblikk i hvordan vi kan forstå og arbeide i samhandling med individer, og de unike kompleksitetene som står til grunn for utenforskap hos unge voksne. I det nasjonale kvalitetsrammeverket for karriereveiledning legges det til grunn en definisjon av karriereveiledning som lyder slik:

«Målet med karriereveiledning er at mennesker blir bedre i stand til å håndtere overganger, og til å ta meningsfulle valg knyttet til utdanning, læring og arbeid gjennom livet. Karriereveiledning gir mulighet for utforskning av den enkeltes situasjon, ønsker og muligheter, og støtte til handling, valg og samfunnsdeltakelse» (Bakke et al. 2020, s. 12).

Videre beskriver Savickas (2018) hvordan karriereveiledningen har utviklet seg for å møte et samfunn hvor økende behov for tilpasning og fokus på individuelle forskjeller var blitt et stadig mer fremtredende tema, og nettopp hvordan veiledende praksis kan bidra til å møte disse behovene (s. 9). Med ulike veivalg og spørsmål rettet mot karriere eller utdanning, forklarer Savickas (2018) hvordan karriereveiledning kan bidra til å hjelpe individer med å gjøre karrierevalg som bygger under deres evner, interesser, verdier og akademiske bakgrunn, så vel som hvilke valg som kan tas for å opparbeide et høyere nivå av akademisk evne basert på forkunnskaper og forutsetninger (s. 9-10).

Denne overordnede tanken om karriereveiledningens rolle i utviklingen av individet stammer fra et paradigmeskifte, som Savickas (2018) beskriver det var etterkrigstiden et utspring for humanistisk filosofi, og tanken om selvaktualisering og konstruksjon av karriere ble et sentralt tema (s. 12-13). Videre forklarer Savickas (2018) at den humanistiske tilnærmingen ga oss innblikk i hvordan vi kunne aktualisere selvet ut fra en tanke om at det essensielle i oss allerede lå latent i hvert individ, denne idéen fikk derimot en erstattende diskurs i løpet av det 21. århundre, hvor selvaktualisering byttes ut med selvkonstruering, altså individets evne til å forme seg selv gjennom relasjoner og arbeid (s. 12-13).

Kjærgård (2019) viser til karriereveiledning både som en tjeneste for samfunnet og som et redskap for å nå politiske mål, hvor det vises til mål utlyst av EU og OECD om behovet for veiledning på et nivå hvor utdanning og opplæring styrkes, og samhandlingen mellom karriere og ansettelse når de europeiske kravene om å bli en del av et dynamisk og kunnskapsbasert samfunn (s. 19). Sammen med dette understreker Kjærgård (2019) i samsvar med Savickas at samfunnsmessige utviklinger og endring i vitenskapen har gitt oss et økt kunnskapsnivå med fokus på tilpasning til de demografiske endringene og samfunnsmessige utfordringene (s. 20).

Videre fra Bakke et al. (2020) om Nasjonalt kvalitetsrammeverk for karriereveiledning blir det vektlagt hvordan befolkningens nivå av utdanning, kompetanse, deltakelse i arbeid så vel som utenforskapssituasjoner alle er av fundamentalt avgjørende betydning i et samfunn (s. 50). Bakke et al. (2020) fortsetter, med å vektlegge både i forhold til økonomiske og velferdsmessige samfunnsforhold, at mulighetene og utfordringene for

enkeltindividene i vårt stadig endrende samfunn foregår i et vidt spekter som inkluderer ikke bare arbeidslivsvilkår, men også går på tvers av demografiske forutsetninger, teknologisk innovasjon, strukturelle faktorer og kompetansekrav (s. 50).

Kjærgård (2019) fortsetter med å gi oss en forklaring av menneskesynet som står til grunn for karriereveiledningen, hvor karriere eksisterer som en del av en livslang læreprosess, hvor det vektlegges at arbeidslivet vil preges av behovet for tilpasning hos enkeltindividet, og at for å lykkes i et stadig fleksibelt og skiftende arbeidsmarked må evne til fleksibilitet fremdyrkes (s. 30). Disse overordnede betraktningene som preger målene for karriereveiledningen i hvordan individet skal ta innover seg kravene i arbeidsmarkedet, viser Kjærgård (2019) til som en konsekvens av et globalisert og konkurransetungt arbeidsmarked med et vektlagt behov for individuelle arbeidstakers evne til å navigere overganger i tråd med samfunnsmessige føringer og endringer (s. 30).

Fortsettende i Kjærgård (2019) sin forklaring av arbeidsmarkedets krav versus arbeidstakers forutsetninger, vises det til hvordan veilederens rolle spiller inn i arbeidet mot å bidra til sosial rekruttering, altså hvordan arbeidsmarkedet kan rekruttere mulige ansatte (s. 31). Vi får av Kjærgård (2019) et innblikk i hvordan veiledning kan oppfylle en rolle som brobygger mellom arbeidsmarkedet og de ulike sektorene de innehar, og særlig viktig blir karriereveiledningens rolle her i møtet med deler av arbeidsmarkedet hvor rekruttering ennå er en utfordring, så vel som tilfeller hvor sosial inkludering og like muligheter for alle individer for rettigheter til arbeid, utdanning og opplæring blir utfordret (s. 31).

Et perspektiv vi blir fortalt om hos Haug (2018) med henhold til synet på karriere som en livslang utviklingsprosess, er hvordan selvaktualiseringens utfordringer er betinget av de ulike livsfasene individet står i, og hvordan ulike livsfaser skaper forutsetningene for kontroll over egen utvikling (s. 26). Det er derfor slik Haug (2018) fremstiller det, som tidligere vist til også hos Savickas, at karriereveiledere tar den kontinuerlige skapelsesprosessen i betraktning sammen med de ulike utfordringene og perspektivene som dukker opp i ulike livsfaser, med en ulik individuell kontekst til grunn for situasjonen individet befinner seg i (s. 26-27).

Karriereveiledning innebærer en rekke ferdigheter som det er viktig å fremheve for å oppnå et omfattende syn på karriereveiledningspraksis. Fra kvalitetsrammeverket publisert i 2020 av Bakke et al. omhandler karriereveiledning er en stor andel av rammeverket dedikert til etikkaspektet av karriereveiledningskompetansen. Det forklares her av Bakke et al. (2020) hvordan menneskemøtet mellom profesjonsutøver og veisøkere som selv ikke er profesjonelle er preget av et etisk ansvar fra yrkesutøveren, og viser til en profesjonell bevissthet rundt hvordan å håndtere møter med mennesker som enten via henvisning eller oppsøking etter veiledning skal få hjelp og støtte til hvordan å håndtere sin særegne situasjon og overgang (s. 80). Bakke et al. (2020) fortsetter med å utdype om behovet for en felles enighet om etiske retningslinjer på tvers av ulike sektorer for karriereveiledning, og det profesjonelle utgangspunktet karriereveiledere skal ta i betraktning ovenfor egen holdning og hvordan de handler, samt hvordan veisøker selv skal gagnes av et klart og tydelig sett av etiske retningslinjer i karriereveiledningen (s. 84). Videre utgreies det fra Bakke et al. (2020) om de tre kategoriene hvor de etiske retningslinjene inngår, med fokus satt først på personlig kompetanse, med fokus på at man som karriereveileder holder seg oppdatert, er bevisst

sitt mandat og evner seg å tilpasse sin praksis i forhold til veisøkers evner og livssituasjon (s. 86-87).

2.3.2 Relasjonsbygging og samarbeid

Bakke et al. (2020) forklarer at innad i kategorien relasjon og samarbeid vektlegges karriereveilederens evne til å utvise ydmykhet, interesse og selvforståelse for veisøkers muligheter og egen forståelse av sin situasjon, basert i både veisøkers fortid og fremtid, så vel som her-og-nå aspektet av relasjonen, og at veileder evner seg å respektere ikke bare likeverd i samspillet, men også veisøkers egne verdi (s. 87). Relasjon og samarbeidsaspektet blir videre utdypet om fra Bakke et al. (2020) ved å se til verdien i et samarbeid hvor karriereveileder er selvbevisst ovenfor maktforholdet i relasjonen, og aktivt jobber med å forvalte makten en innehar i sin rolle på en ansvarsfull måte som er til fordel for veiledningsprosessen og for veisøkers beste, dette blir overholdt blant annet gjennom å følge retningslinjene i personvernloven og karriereveilederens taushetsplikt (s. 87-88).

I samspillet mellom rådgiver og klient er relasjonsaspektet en av grunnpilarene vi forholder oss til i det veiledende arbeidet. Fra Ulleberg (2014) blir vi forklart hvordan relasjonsaspektet mellom veisøker og veileder omfatter mer enn bare det umiddelbare forholdet mellom individene, men også hvordan erfaringer, hendelser og fenomener spiller en rolle i både den direkte relasjonen mellom veisøker og veileder, så vel som relasjonen mellom individet og omverdenen (s. 35).

Fra Bakke et al. (2020) vektlegges det en evne hos karriereveiledere til å skulle kunne være i en kontinuerlig utviklingsflyt av sine relasjonelle, og kommunikative ferdigheter, og at disse vedlikeholdes ved at profesjonsutøveren vet når og hvordan de skal ta i bruk ulike verktøy og veiledningsmetoder (s. 36). Videre understrekes det av Bakke et al. (2020) en rekke av de ulike ferdighetene som står til grunn for karriereveilederens praksis, blant disse vektlegges en grunnleggende forståelse av hvordan refleksjon, praksis, samarbeid med kolleger og drøfting innad i ens faglige fellesskap er styrker som bidrar til at ens relasjonsferdigheter får muligheten til å vokse (s. 36). Flere av ferdighetene som vektlegges av Bakke et al. (2020) som foregår i det aktive samspillet mellom veileder og klient er evne til å legge til rette for forventningsavklaringer, analyse og kartlegging, sette opp klare og tydelige rammer i relasjonen, stille varierte og hensiktsmessige spørsmål og å evne seg til å lytte til klienten (s. 36).

Kunnskapsnivået til en karriereveileder trekkes altså frem her av Bakke et al. (2020) som kjennetegnet av evne til å forstå hva en kan gjøre for å bidra til en fremdrift i veiledningen, hvordan å skape struktur og oppmuntre til refleksjon, hvor målet for veiledningsprosessen er tydeliggjort og veileder-klient-kontrakten etableres til nytte for klienten og for relasjonen (s. 36).

Sidsel Tveiten (2019) beskriver relasjonsbyggingen mellom klient og veileder som en del av en istandsettingsprosess, hvor relasjonen mellom veileder og klient eksisterer som en gjenspeiling av den fundamentale kvaliteten på veiledningen (s. 22). Gjennom veiledningsprosessen forklarer Tveiten (2019) at relasjonen må være objekt for fokus, dialog og refleksjon gjennom veiledningsprosessen, og at dette skal bidra til å opparbeide en trygghet og tillit mellom individene i prosessen, men at hovedansvaret for dette i stor grad ligger på veilederen og deres evne til bevissthet og ivaretagelse av relasjonen, noe som også legger vekt på veilederens etiske kompetanse (s. 22).

I en artikkel publisert i forskning.no av Siw Ellen Jakobsen blir det vist til ulike påvirkende faktorer nevnt av unge i skolen og i arbeid, som blant annet dårlig mestringsfølelse, selvfølelse, omsorgssvikt og fraværende voksne som deltakende faktorer til frakopling til skole og arbeid (Jakobsen, 2021). Et problemområde som viser seg er blant annet hvordan unge ender opp med å få et inntrykk av at samfunnet ikke har bruk for dem, og et av de sentrale punktene for å oppnå en innhenting igjen av de som faller utenfor, finnes i samhandling med voksne som oppleves som tilgjengelige og til stede for dem som føler på utenforskap (Jakobsen, 2021). Det blir derfor slik det fremkommer i Jakobsen sin artikkel, et viktig fokuspunkt ut av betydningen relasjoner har for unge voksne som opplever å bli både resignerte og motløse i møte med oppfatningen om at det ikke finnes muligheter for dem, og det stilles spørsmålstegn til om ikke hjelpesystemene som forsøker å motvirke utenforskap har utviklet seg i en retning hvor vektleggingen av spisskompetanse, rutiner og dokumentasjon har sørget for å skyggelegge hvor viktig gode relasjoner virkelig er (Jakobsen, 2021).

Mestring beskrives av Sidsel Tveiten (2019) som et kompetanseområde som vi kan beskrive som et mål for hva fokuspersonen i veiledning forsøker å oppnå gjennom å bli styrket i sine ferdigheter (s. 22-23). Tanken om at individets mestringskompetanse styrkes, kommer i form av hva Tveiten (2019) beskriver som at veilederen arbeider for å bevisstgjøre klienten, og gjøre dem oppmerksomme på hvilken tilgang til sine ressurser en har, og hvordan en skal bruke sine ressurser på en hensiktsmessig måte, som styrker både personlige og profesjonelle sider ved ens kompetanse (s. 22-23). Tveiten (2019) beskriver disse aspektene av ens mestringskompetanse som blant annet hva slags kunnskap en innehar, hvilke verdier, holdninger og følelser individet innehar, og hva slags ferdigheter individet kan styrke gjennom oppmuntring til refleksjon, bevisstgjørelse og øvelse (s. 22-23).

2.3.3 Refleksjon og bevisstgjørelse

Evne til refleksjon over egen praksis beskrives av Bakke et al. (2020) som den tredje kategorien som inneholder de ulike etiske retningslinjene for karriereveiledning, og vektlegger karriereveileders evne til å handle bevisst ut ifra målet for egen praksis, med henhold til veiledningens verdigrunnlag, og hvordan ens tanker og holdninger påvirker egen praksis i møtet med andre mennesker (s. 88). Videre beskriver Bakke et al. (2020) betydningen av å opprettholde et aktivt og selvvruderende blikk på ens kompetanse som karriereveileder for å sikre rom for vurderinger av kompetanse, så vel som hvorvidt det eksisterer behov for kompetanseheving, da med henhold til de eksisterende rammene som alt er på plass og hvor det kan vurderes nødvendig å begå endringer i disse rammene for karriereveilederes fagutøvelse (s. 88). Vi får gjennom Kjærgård (2019) en forklaring på veiledningens rolle i et karrieresperspektiv som en prosess hvor individet blir bevisstgjort sin evne til å navigere balansegangen mellom det private og det profesjonelle livet, gjennom å se til at individet kultiverer og opparbeider en sterkere helhet som er forent av behovene i det private og profesjonelle liv (s. 31).

Tveiten (2019) bygger videre på grunnlaget om mestringsoppnåelse som et sentralt mål i veiledningen, og viser til teorien om salutogenese, eller helsefremmende mestringskompetanse, hvor fokus er på ressursene og en styrking av et perspektiv på sammenhengen i meningsskapelse og forståelse av våre erfaringer, som på en slik måte fremmer en frisk og håndterbar styrking av individet mestringskompetanse (s. 66-67). Tveiten (2019) beskriver denne håndterbarheten av vår mestringskompetanse som påvirket av flere ulike fokusområder i veiledningen, blant annet hvordan å oppnå en psykisk flyt i balansegangen mellom utfordring og mestring, og bidra til å bevisstgjøre

individet ovenfor hvilke utfordringer en står ovenfor, hvilke mål man setter seg, hva som gir en glede og hva som gjør at en opplever mestring i jobb (s. 67). Videre beskriver også Tveiten (2019) begrepet resiliens, som har betydning for vår evne gjennom veiledning til å bli klare over hva vi kan takle å stå i, hvordan vi tåler stressende situasjoner, hvordan en kan bruke sine ressurser til å mestre disse påkjenningene, og oppnå bevissthet ovenfor hvilke mestringsstrategier man har tilgang til for å myndiggjøre seg selv gjennom å kjenne til sin egen vekst og utvikling, makt, autonomi og jobbtilfredshet (s. 67).

2.4 Tiltak for unge voksne

Av tiltak for unge voksne for å motvirke utenforskap kan vi se til en rekke vitenskapelige publikasjoner fra ulike aktører. Et eksempel på en publikasjon som ser til utenforskap som en samfunnsrelevant problemstilling får vi fra Thøgersen (2023) som beskriver den varige debatten innad i NAV-kontorene om hvordan unge skal ivaretas og bli prioritert innad i systemene, og selv med en fremheving av forebyggingsansvaret NAV-kontorene har som yter av sosiale tjenester ifølge lovgivning, vises det til en tendring mot at unge i utenforskap blir plukket opp av NAV sine tiltak først i etterkant av selve frafallet (s. 2). Videre forklarer Thøgersen (2023) at den forhenværende mangelen på kunnskap, tydeliggjøring og avklaring av NAV-kontorene sitt forebyggende arbeid med ungdom i utenforskap ble grunnlaget for forskningen som Thøgersen utførte i etterkant av (Meld. St. 32 (2020-2021), s. 115), hvor det ble initiert et program for opparbeidelse av kunnskap rundt hvordan NAV-kontorer selv tilnærmet seg arbeid med unge, så vel som at det stiltes krav til avklaring rundt NAV sitt arbeid på lokalt plan (s. 2).

Thøgersen (2023) sin konklusjon belyser et til tider vekslende og i flere tilfeller hybrid spenn mellom to ulike tilnærminger i NAV-kontorenes arbeid sentrert rundt ungdom, hvor det beskrives en reaktiv og en proaktiv tilnærming, den proaktive tilnærmingen er karakterisert av forebyggende arbeid som jobber mot at unge faller fra ved å oppsøke og nå ut til de unge direkte og arbeide for å gi nyttig kunnskap om arbeidslivet og økonomi (s. 11-12). Den proaktive tilnærmingen blir av Thøgersen (2023) beskrevet som å ha fokus på å følge opp unge både i arbeid eller skole, slik at NAV sine tjenester ikke skal bli en nødvendighet på grunn av at de unge havner i vanskelige situasjoner (s. 11-12). Den reaktive tilnærmingen er hva Thøgersen (2023) forklarer som et tiltak hvor fokuset ligger på å arbeide mot en reaktivisering av ungdommen for å hjelpe de inn igjen i skole eller arbeid i etterkant av en frafallssituasjon, og i stedet for å fokusere på forebygging av frafallssituasjoner på grunnlag av at det anses utenfor NAV sitt ansvarsområde, er fokuset for den reaktive tilnærmingen å arbeide med unge som henvender seg selv til NAV-kontoret (s. 11).

NAV-kontorene er derimot ikke statiske i sine tilnærminger, Thøgersen (2023) forklarer oss hvordan hybride løsninger med variasjoner mellom proaktive og reaktive tilnærminger basert på prioritering og hvilket fokus de ulike NAV-kontorene velger å ha (s. 12). Det fremheves allikevel i Thøgersens (2023) studie, at forskjellige tolkninger hos de ulike NAV-kontorene, og hvordan de velger å jobbe i hver kommune, har resultert i at forebyggingsansvaret i NAV har enkelte mangler i hvordan det skal foretas, derfor blir det vektlagt i studien at når NAV-ledere som anvender en reaktiv tilnærming beskriver vansker med å opprette tiltak for unge voksne som i 18-års alder kommer i kontakt med NAV, kan det vurderes om ikke den proaktive tilnærmingen og dets forebyggende effekter og ansvarsstilling blir nødvendig på tvers av kommuner (s. 12-13).

I artikkelen til Siw Ellen Jakobsen blir det kommentert på at ulike tiltak finnes på lokalt plan, og at det samtidig også foregår flere reformer på nasjonal basis, men allikevel viser forskning til at flere av disse tiltakene ikke oppnår ønskede resultater på bakgrunn av faktorer som tidsbegrensninger som gjør at forskningen ender opp med å begynne for tidlig i utprøvelsen av lokale tiltak (Jakobsen, 2021). Det nevnes også her at det oppstår flere tilfeller hvor tiltakene mangler ordentlig redegjørelse for hvorfor tiltakene er iverksatt, og hvilken logikk som står til grunn for at tiltakene er påbegynt i det hele tatt (Jakobsen, 2021). Vurderingene fortsetter med hva Fyhn et al. (2021) beskriver som mangler både i forankring og organisering for tiltakenes aktører, noe som resulterer i manglende eierfølelse, en følelse av hensiktsløshet, unødvendige arbeidsoppgaver og problemer med implementeringsvansker på tvers av forskjeller i involverte organisasjoner, profesjoner og arbeidskulturer (s. 47).

I en artikkel publisert av Sommer et al. (2018) ble de subjektive opplevelsene av hjelpearbeid rettet mot å få til deltakelse i utdanning og arbeid hos mennesker med psykiske vansker undersøkt (s. 346) Dette forskningsarbeidet ble utført gjennom en litteraturgjennomgang som etter fulgte kriterier kom frem til 12 artikler og 2 forskningsrapporter, og ble fulgt av en analyse av disse til sammen 14 studiene (s. 348-349). Gjennom tematisk analyse ble det identifisert tre hovedfunn av subjektive opplevelser knyttet til hjelpearbeid med fokus på å oppmuntre mennesker med psykiske helseproblemer til deltakelse i arbeid og utdanning, disse tre var 1. støttende interpersonlige relasjoner, 2. integrering av mental helse og hverdagslige livsutfordringer med utdannings- og arbeidsstøtte, 3. personsentrert støtte (Sommer et al., 2018, s. 356).

Videre beskriver Sommer et al. (2018) hvordan støttende interpersonlige relasjoner artet seg i regelmessige samtaler, at det ble gitt uttrykk for personens verdi, tro på deres potensiale, samarbeid og støttepersonen som rollemodell (s. 356). Integreringen av psykisk helse og hverdagslige livsutfordringer med utdannings- og arbeidsstøtte ble uttrykt som styrket av blant annet tverrfaglig samarbeid mellom ulike instanser i relasjon til gjeldende person, samt at å ha en samarbeidspartner som kan hjelpe med å koordinere kontakten mellom de ulike instansene var svært viktig (s. 358). Til slutt ble den personsentrerte støtten forklart som arbeidet mot å hjelpe personen med å finne arbeid som passer til personens behov, samt opprettholdelse av fleksibel støtte til vedkomne, noe som også gjaldt i spørsmål om hvordan å finne utdanningsmuligheter til personen (s. 359).

Et tiltak gjennom NAV for unge voksne som opplever utenforskap fra utdanning og arbeidsliv finner vi eksempelvis hos Jobbhuset NAV. Denne veiledningsinstansen er slik Kristensen (2016) forklarer det opprettet ut ifra et samarbeid mellom to NAV-kontorer i Trondheim, hvor målet ligger i å gi unge et møtested alternativt fra de vanlige NAV-kontorene, hvor ungdom som har opplevd utfordringer i livet kan møte opp og delta i kurs som skal bidra med å sette fokus på jobb og arbeid (s. 271-272). I en artikkel fra Landrø et al. (2020) ble det gjennom innsyn i et fagutviklingsprosjekt i Jobbhuset NAV vist til en prosess hvor deltakende observasjon ble tatt i bruk for å studere praksisen ved Jobbhuset under kursing (s. 154). Det kommer frem i artikkelen fra Landrø et al. (2020) hvordan observasjonsprosessen ga inntrykk fra gruppeveiledning med deltakere i alderen 18-25 år, og hvordan veilederne oppmuntret til at deltakerne skulle få dele sine erfaringer fra sine tilværelser, samt at de fikk reflektere over sine opplevelser (s. 155-156). Videre arbeidet veilederne slik Landrø et al. (2020) beskriver det med å opparbeide en personlig tilnærming til de ulike deltakerne gjennom å anerkjenne hver

enkelt deltaker, å lytte til dem og forsøke å skape et godt samarbeid gjennom å stille tydelige, oppnåelige krav, samt at veilederne ønsket å rette sine søkelys mot de unges potensiale og muligheter ved å se til hvordan de kan oppnå balanse mellom individuelle behov og en mulig arbeidsgivers behov (s. 157).

Kapittel 3: Metodologi

Med problemstillingen «Med utgangspunkt i karriereveilederes erfaringer, hvordan kan karriereveiledning bidra til å motvirke og forebygge utenforskap hos unge voksne?» vil jeg i dette kapitlet først presentere og begrunne valget av kvalitativ metode med bruk av intervju, før vitenskapsteoretisk ståsted presenteres. Videre blir valget og bruken av tematisk analyse redegjort for, og til slutt reflekterer jeg rundt studiens kvalitet og forskningsetikk.

3.1 Kvalitativ metode

For å opparbeide meg kunnskap om karriereveilederes erfaring med unge voksne i utenforskap har jeg valgt å benytte kvalitativ forskningsmetode. David Silverman (2020) forklarer den kvalitative forskningsmetoden som opptatt av en dypere undersøkelse av subjektive opplevelser, fenomener og erfaringer, hvor vi er ute etter å forsøke å finne frem til en mening, gjerne gjennom bruk av utspørrende verktøy for å forstå hvordan mennesket ser seg selv eller andre (s. 6-7).

Silverman (2020) beskriver bruken av kvalitativ forskning som metode for datainnsamling som nyttig i forsøket på å oppnå dypere forståelse av hva vi ønsker å utforske, og er i motsetning til kvantitativ forskning, mindre fokusert på numre og statistikk fra et stort antall av respondenter (s. 6-7). Den kvalitative metoden forsøker heller å se til spesifikke individer med særegen og relevant erfaring for å samle inn data (s. 6-7). Det påpekes også av Silverman (2020) en tro på at de sosiale fenomenene kan bli forstått på et dypere nivå gjennom kvalitativ forskning, enn hva man ville kunnet oppnå gjennom den kvantitative forskningsmetoden (s. 23).

Befring (2020) understreker at kvalitative data i hovedsak samles inn gjennom bruk av enten intervju eller gjennom observasjon, og hvordan analyse og tolkning av data som skal gi en innsikt i individers holdninger, følelser og tanker (s. 92). Samhandling mellom forsker og informant er noe av det Befring (2020) viser til som en sentral del av den kvalitative intervjuprosessen, hvor det må tas i betraktning at samtidig som det foregår en forskende datainnsamling gjennom planlagte spørsmål, så er en fri samtale også en arena hvor nye spørsmål kan oppstå, og hvor ny innsikt vil by på nye inntrykk og problemstillinger (s. 93). Befring (2020) forklarer også at den som innehar forskerrollen må være bevisst på at en har direkte innflytelse på datainnsamlingens forløp, eksempelvis ved bruk av intervju er prosessen utsatt for subjektive feilfaktorer, og er dermed avhengig av intervjuerens kompetanse for å sikre god datakvalitet (s. 93).

Mitt teoretiske grunnlag i denne oppgaven kommer i hovedsak fra relevante fagbøker og artikler funnet på nett gjennom litteratursøk. Søkene jeg har utført er blitt gjort gjennom bruk av Oria og Google Scholar, hvor jeg har forsøkt å forholde meg så mye som mulig til fagfelleverderte artikler og forskningsarbeid.

Det må nevnes her at denne oppgaven er preget av hva jeg vil kalle en hybrid av ulike teori, tradisjoner og metoder for å skape den helheten som studien er bygd rundt. Valget av den eksistensialistisk-humanistiske tilnærmingen som grunnlag i denne studien har

vært et bevisst valg, og inspirert av Fikse og Kvalsund (2015) har perspektivet mitt på menneskelig utvikling formet seg gjennom et pluralistisk og variert syn med helhetlige, relasjonelle og personsentrerte perspektiver (s. 9). Silverman (2020) påpeker i relasjon til dette hvordan kvalitativ forskning kan inneholde flere forskjellige paradigmer i sin oppbygging (s. 27) og at man alltid tar i bruk en form for teoretisk innfallsvinkel enten om dette foregår bevisst eller ubevisst (s. 116), og at man kan støtte seg til flere teoretiske tilnærminger og metoder og se hvordan disse møter og overlapper, for å dermed nå et høyere nivå av validitet (s. 409). Med henhold til hvordan det kan forekomme overlapp av metoder eller tilnærminger i oppgaven, blir det viktig å se til hvordan Silverman (2020) forklarer den deduktive tilnærmingen, som å benytte empiri for å teste generelle påstander, og den induktive tilnærmingen for å trekke konklusjoner basert på empiri (s. 4). Det at jeg både har valgt ut teori ut ifra oppgavens problemstilling og empiri, samt at jeg har testet påstander ved bruk av empiriske data, har gjort at jeg vil kalle min vitenskapelige tilnærming i denne studien for en hybrid av ulike tilnærminger.

3.2 Studiens vitenskapsteoretiske ståsted (Fenomenologisk-hermeneutisk)

For å få en forståelse av det vitenskapsteoretiske ståstedet denne studien har hatt som grunnmur for forskningsarbeid, har en kombinasjon av fenomenologisk filosofiretning og den hermeneutiske tradisjonen blitt valgt ut som hensiktsmessig for å forklare hvordan vi kan erfare og forstå hva vi holder på med i forskningsprosessen.

Den fenomenologiske filosofiretningen er forklart av Skirbekk og Gilje (2000) som å ha opphav hos Edmund Husserl, og ville senere videreutvikles av filosofer som Martin Heidegger og Jean-Paul Sartre, som videre ville bygge på fenomenologien i en eksistensialistisk retning (s. 579). Fenomenologien i seg selv beskrives av Skirbekk og Gilje (2000) som å forsøke å beskrive hvordan samspillet mellom menneskers erfaring og opplevelser foregår i møte med ulike fenomener, og dermed forsøker man å forstå menneskelig bevissthet og våre forhold til ulike opplevelser (s. 579-580).

Den hermeneutiske tradisjonen gir også Skirbekk og Gilje (2000) en omfattende forklaring på, med utspring hos Heidegger og med Hans-Georg Gadamer som to av de sentrale skikkelsene innen den hermeneutiske tradisjonen, ligger søken etter å kunne forstå mennesket sentralt for tradisjonen (s. 606). Skirbekk og Gilje (2000) fortsetter med å gi innblikk i en rekke diskurser om hvordan vi skal evne oss å forstå en tekst på bakgrunn av grunnleggende menneskelig forståelse og evne til tolkning, enten om det foregår som en fullt ut dekonstruksjon, eller om vi ser mot dybden i forfatterskapet ved å inkludere forfatterens eget perspektiv som en del av tolkningen (s. 606-607). Gadamer mente derimot slik Skirbekk og Gilje (2000) forklarer det, at teksten i seg selv inneholder en mening som vi mennesker må forholde oss til på bakgrunn av individuell, eller historisk bakgrunn, som forutsetter vår tolkning av tekst eller språk, og at denne horisonten ikke er statisk, men at den kan endre seg i samspill med andre individer (s. 608-609).

Fusjonen av den fenomenologiske filosofiretningen og den hermeneutiske tradisjonen blir av Lindseth og Norberg (2022) anvendt i intervjusammenheng for å utforske individers livserfaring i samspill med fenomenene, her følger de Husserls filosofi rundt meningsskapelse og vår handling med omverdenen i øyeblikket vi blir kjent med fenomenene, og at selv om vi deler samme verden, er våre inntrykk av den alle forskjellige (s. 883-884). Behovet for fenomenologisk hermeneutisk metode som en del

av denne oppgaven blir altså begrunnet gjennom hva Lindseth og Norberg (2022) beskriver som en søken etter meninger og virkelighetsoppfatningene til intervjuobjektene, hvor vi som forskere eksisterer i et samspill mellom materialet vi fortolker, og samtidig hvordan materialet fortolker oss, gir oss innsikt, og forandrer vår forståelse og perspektivet vårt ut ifra inntrykkene vi oppnår fra intervjuprosessen (s. 889-890).

3.3 Datainnsamling

For å oppnå et innholdsrikt og dyptgående datamateriale å jobbe ut ifra har det blitt tatt et valg om å anvende intervju som datainnsamlingsmetode. Silverman (2020) som siterer Charmaz og Bryant (2011, s. 299), viser til en forståelse av intervju som både en mulighet til å forklare og rettferdiggjøre ens handling, så vel som at intervjuet gir rom for refleksjon både over fortid, nåtid og fremtid og selv om intervjuprosessen er preget av variasjoner på hvordan historier er fremstilt, er intervjuer allikevel å regne som kilder til gode data og innsikt (s. 214). For å gjøre en dypere undersøkelse av forskningsdeltakernes erfaringer er den kvalitative tilnærmingen til forskning særlig egnet for denne studien på grunnlag av hva Ryen (2002) beskriver som muligheten til å kunne studere og tolke sitt subjekt eller problemstilling fra dens naturlige grunn, for å skulle kunne bedre forstå de ulike fenomenene som omfatter subjektet (s. 18). Ryen (2002) forklarer hvordan strukturen i et intervju har en fundamental innvirkning på intervjuets forløp og de ulike fallgruvene som kan prege et intervju der interaksjonen mellom intervjuer og respondent blir fastlåst, eller at den generelle oppmerksomheten både til intervjuer og respondent blir svekket av en mekanisk spørsmålsstruktur (s. 97).

3.3.1 Semistrukturerte intervju

Med kvalitative forskningsintervju som min utvalgte metode er jeg interessert i å undersøke respondentenes perspektiv og innblikk i oppgavens tematikk for å kunne opparbeide et klart og tydelig datagrunnlag for å forsøke å besvare oppgavens problemstilling. Semistrukturerte intervju ble derfor konkludert som den mest hensiktsmessige strukturelle basen for hvordan jeg skulle forberede og gjennomføre intervjuprosessen. Slik som Silverman (2020) beskriver det er et semistrukturert intervju velegnet for mindre respondentgrupper og tillater forberedelsen av et sett med spørsmål forberedt på forhånd for å kunne etablere en løs form for retning av intervjusamtalen (s. 177). Galletta (2013) gir et innsyn i hvordan semistrukturerte intervju gir forskeren muligheten til å akkomodere sin struktur til fordel for målene bak forskningen, og dette blir særlig reflektert i hvordan spørsmål, oppmuntring til refleksjon og varierende verktøy for intervjuets progresjon kommer sammen for å trekke respondenten dypt inn i materien av spørsmålene og forskningen som en helhet (s. 45). For å kunne sette i stand denne utforskningen gjennom spørsmålene, er det viktig slik Ryen (2002) forklarer det at intervjuet bærer noe struktur, med hovedspørsmål og tema forberedt på forhånd, men at man samtidig unngår å følge et rigid mønster av rekkefølge og formulering av sine egne spørsmål (s. 99). Ryen (2002) fortsetter med å oppfordre til at intervjuet bærer preg av en normal samtale med en bestemt hensikt, altså en vanlig konversasjon, men med en hensikt om å stille spørsmål (s. 99).

3.3.2 Utvalg og rekruttering

I de begynnende fasene og planleggingen av denne oppgaven ønsket jeg å videreføre en problematikk jeg sentrerte bacheloroppgaven min rundt, nemlig frafall i videregående skole og hvordan rådgivning og veiledning kunne operere som en motkraft til dette. Som en fortsettelse av det tidligere tema hadde jeg opprinnelig en tanke om å rekruttere

individer som opplevde utenforskap direkte. Basert på at utenforskap er et problemområde som både kan være utfordrende for respondenten å utdype om, så vel som at dette i enkelte tilfeller ville kunne berøre tema hvor jeg i min rolle som forsker ville komme til kort, valgte jeg å søke etter relevante respondenter fra karriereveiledningsfeltet med erfaring fra arbeid med unge voksne i utenforskap. Å velge respondenter fra karriereveiledningsfeltet gjorde det også enklere å komme i kontakt med fagutøvere på grunn av utvidede nettverk og kontaktløsninger fra ulike organisasjoner. Av andre krav jeg stilte i forkant av utvalget til min respondentgruppe satte jeg ingen særegne føringer på nåværende arbeidsplass, kjønn på respondentene, eller om respondentene var i aktiv jobb i forkant av intervjuprosessen.

Gjennom samarbeid med min masterveileder var jeg så heldig å kunne få kontaktinformasjonen til en rekke mulige deltakere til forskningsprosjektet mitt. Utvalget jeg ble anbefalt å ta kontakt med hadde alle erfaring fra karriereveiledningsfeltet og hadde alle hver sine ulike sysselsettinger og erfaringer. Dette ville gjøre respondentgruppen variert når det kom til hvilke refleksjoner de ville gjøre seg over problemstillingen. Alt i alt mottok jeg positivt svar om å ville delta fra fem ulike deltakere gjennom en utveksling av eposter til hver enkelt, hvor jeg sørget for å komme med en tydelig avklaring av hva jeg ønsket å undersøke, så vel som hvorfor de var plukket ut til å delta i forskningsprosjektet. Jeg informerte om at jeg ville holde meg fleksibel i forhold til passende tidspunkt og om veiledningen skulle ta plass fysisk eller ved hjelp av en digital løsning som Zoom eller Teams. Vedlagt i den første eposten jeg sendte til hver deltaker var det også et informasjonsskriv og samtykkeerklæring (Vedlegg 3) slik at hver deltaker fikk et større bilde av forskningsprosjektets helhet. Det ble redegjort litt mer inngående om hva masteroppgaven og forskningsspørsmålet handlet om, samt at det ville bli gjort et lydopptak av en eventuell samtale og at reglement for taushetsplikt ville opprettholdes for å bevare hver deltakers anonymitet.

Med tanke på studiens tidsomfang og størrelse anså jeg fem deltakere til å være et tilstrekkelig antall respondenter i studien. Jeg fikk omsider planlagt tidspunkter for hver enkelt respondent som hadde meldt seg og ville igjennom denne prosessen komme i møte med en variert gruppe med hver sine verdifulle erfaringer for studien.

3.3.3 Intervjuguiden

Intervjuguiden ble utformet i forkant av selve intervjuene for å gi meg selv muligheten til å forberede gode, åpne spørsmål som kunne hjelpe meg å forankre intervjusamtalen til saken jeg ønsket å utforske. Ryen (2002) nevner blant annet at forhåndsstruktur kan være et viktig hjelpemiddel for å sikre at de viktigste fenomenene en ønsker å fange opp i intervjuprosessen ikke skal gå tapt (s. 97). I samarbeid med masterveilederen min fikk jeg gode råd og oppfølging i hvordan jeg kunne avgrense spørsmålene mine, og fikk redigert enkelte formuleringer slik at de var mer åpne og hensiktsmessige i forhold til hva jeg ønsket å finne ut av. Ryen (2002) forklarer hvordan en bevarer validiteten og reliabiliteten i forskningen gjennom å sikre at spørsmålene en stiller i intervjuprosessen er nøytrale, slik at en unngår at datamaterialet bærer preg av skjevhet i forskningens utførelse (s. 97). Den ferdigstilte intervjuguiden (Vedlegg 2) ville til slutt bli tatt i bruk til forankring i samtalens forløp, foruten rigiditet i sin utførelse, men allikevel fulgt for å skulle kunne nå frem til relevante data til bruk i forskningen.

3.3.4 Intervjuets gjennomføring

Under prosessen med utvalg og rekruttering av respondenter var jeg åpen for å utføre intervju enten gjennom fysisk oppmøte eller gjennom bruk av programmer som Zoom

eller Teams. Etter avtale hadde jeg kun ett fysisk møte ved eget studiested med én av deltakerne. I dette tilfellet sørget jeg for å ha booket et passende rom og samkjørte med respondenten et tidspunkt som passet for å utføre intervjuet. Felles for alle intervjuene var at jeg hadde beregnet cirka én times tid på hvert intervju, med tid avlagt i de begynnende delene av intervjuet til å gå gjennom intervjuets formål, gjenfortelle hva oppgaven min handlet om, og at jeg forsikret meg om at respondenten var kjent med innholdet i informasjonsskrivet samt at samtalen ville bli tatt opp. Møtene jeg hadde med hver respondent var satt opp med henhold til respondentenes egne forslag til tidspunkt. I det eneste fysiske møtet jeg hadde med en av respondentene sørget jeg også for å gjøre oppmerksom på bruken av en diktafonapplikasjon på telefonen min, som ville brukes til å ta opp samtalen, i de andre intervjuene ble lydopptak gjort gjennom innebygde lydopptaksfunksjoner i Zoom og Teams.

I forkant av intervjuet var forskingsdeltaker bevisstgjort om at personlig informasjon ville bli fjernet i transkripsjonsprosessen for å bevare deres anonymitet. I samsvar med hvordan jeg begynte intervjusamtalen forklarer Ryen (2002) hvordan åpningen av intervjuet fint kan begynne med noen enklere spørsmål, eksempelvis biografiske spørsmål, som bidro som et slags springbrett oppvarming i forkant av de mer omfattende spørsmålene (s. 101). Jeg begynte intervjuprosessen med å stille noen korte, overordnede spørsmål for å bli bedre kjent, blant annet for å få fatt på respondentens perspektiv på problemstillingen, og for å få en mer inngående forståelse av deres arbeid (Vedlegg 2). Alt i alt fikk intervjuguiden mer en rolle som stikkordsliste og som pekepinn for å holde oversikt i hvor vi var hen i samtalen. Ryen (2002) beskriver især stikkordenes funksjon både for bedre flyt i samtalen, så vel som at det bidrar til at respondenten får muligheten til å dele av sin informasjon (s. 106).

Faktorer som kroppsspråk og øyekontakt får i digitale intervju en noe dempet funksjon, men var allikevel viktig å vurdere. Kontakt og kommunikasjon gjennom en skjerm var derfor fungerende gitt forholdene. Ryen (2002) beskriver blant annet at å evne seg å ha god lyttekompetanse, holde en lav profil og å unngå å formulere spørsmålene sine i en spesifikk retning er egenskaper hos intervjuer som vektlegges for å gjennomføre et godt intervju, samtidig med dette var jeg opptatt av å balansere aktiv etterspørring rundt erfaringer og bekreftelse av at jeg forstod forskningsdeltakerens meninger (s. 102).

3.3.5 Transkriberingsprosessen

I etterkant av intervjuprosessen stod jeg igjen med fem lydopptak som skulle transkriberes. Silverman (2020) beskriver hvordan transkripsjoner av audiomateriale, noe jeg stod igjen med i etterkant av intervju gjennom Zoom og Teams, blir en svært brukbar kilde til å skulle kunne se interaksjonene slik de oppstår naturlig, og er å egne som pålitelige oversikter en kan ty til i sin rolle som forsker (s. 48). Fra Bird (2005) får vi et enkelt forståelig innsyn i transkripsjonens rolle: å skulle kunne representere muntlige utspill i en skriftlig form, så vel som at det gir forskeren et fast fundament å fortolke og bearbeide (s. 227). Transkriberingsprosessen startet kort tid etter at de fem intervjuene var gjennomført slik at enkelte intonasjoner eller gestikuleringer var klarere i minnet mitt. Det må også nevnes at på grunn av at de fleste intervjusamtalene var gjort digitalt hadde jeg tilgang på lydopptak, men at jeg allikevel ønsket å transkribere så raskt som mulig i etterkant av intervjuene da jeg ennå hadde hva som kom til uttrykk i intervjuene ferskt i minnet. Hvert intervju ble lagt i individuelt fokus hver for seg og ble transkribert og behandlet i rekkefølge begynnende med det første intervjuet og endt med det siste.

For å gjøre transkriberingsprosessen noe mindre langtekkelig brukte jeg Word sin innebygde transkriberingsfunksjon for å få datamaterialet i skriftlig form først, deretter imens jeg hørte på lydopptakene rettet jeg opp i språk, tilføyde pauser og andre detaljer ved respondentenes utsagn. Silverman (2020) forklarer betydningen av disse detaljene i transkripsjonen, og hvordan man får muligheten til å innsisere hele sekvensen et utsagn utspiller seg i slik at samtalen gir mening for oss i forskerrollen og ikke fremstår som et fragmentert sett med utsagn (s. 353). Silverman (2020) understreker at å ikke inkludere detaljer som kanskje fremstår ubetydelige, som pauser og kroppsspråk, vil risikere å frata forskeren verdifulle innganger til tolkning i transkripsjonen, og dermed svekke reliabiliteten (s. 21).

For å underbygge denne tolkningens troverdighet ønsker jeg å vise til Lapadat og Lindsay (1999) sin artikkel hvor det påpekes at en transkripsjon fungerer representativt for et lydopptak, og at disse opptakene i seg selv er representasjoner av en interaksjon, ved at man på samme måte forstår transkripsjonen som en representasjon, kan man unngå at kun det skriftlige datamaterialet eksisterer som den eneste valide kilden, og gir validitet til transkripsjonen som en troverdig tolkning av dataene (s. 81). Behovet for forskerens preg utdypes av Lapadat og Lindsay (1999) gjennom deres understreking av transkripsjonens bearbeidelse som en nødvendighet, og forskerens rolle i samspillet mellom ren tekst og dataene som forekommer ved tolkning av teksten (s. 82). Min erfaring kan ses noe i tråd med hva Bird (2005) beskriver mot slutten av sin artikkel: at kunnskapen og innsikten tilegnet gjennom erfaring, litteratur og forskningsmetodene har bidratt til å skape en bedre forståelse av transkribering som prosess, dets anvendelse og hvordan et ferdig transkribert produkt kan se ut (s. 246).

3.4 Analyse

Jeg valgte i denne studien å utføre en tematisk analyse på bakgrunn av at Braun og Clarke (2006) beskriver dette som en fleksibel metode, men ikke foruten sine rammer, som gir rom for tolkning og bearbeidelse av data på en hensiktsmessig måte, og som ser på mønstre og flere ulike aspekter ved forskningstema og det datamaterialet vi arbeider med (s. 78-79). Med et metodevalg en kan se i tilkobling til den fenomenologisk-hermeneutiske tilnærmingen vil jeg se igjen til Lindseth og Norberg (2022) sitt bidrag og hvordan deres perspektiv på forskerens kreativitet, tolkning og endring av perspektiv har en rolle i analysearbeidet (s. 889-890). Jeg ønsket i mitt arbeid med datamaterialet å anvende koding for å komme frem til selve temaene av intervjudataene, kort forklart av Braun og Clarke (2006) er disse temaene karakterisert som å fange opp hva som er viktig i dataene som vi kan se i relasjon til problemstillingen, og dette inngår i det overordnede meningsmønsteret jeg er ute etter i datamaterialet (s. 82).

Analyseprosessen er preget av et kodearbeid hvor jeg i hovedsak fulgte en fremgangsmåte fra Saldaña (2014), referert til som «in vivo» koding, hvor fokuset ligger i å se til frasene eller ordene i datamaterialet som skiller seg ut eller kan forstås som representativt og oppsummerende av hva som blir sagt av respondenten (s. 590).

Likevel var prosessen av å skulle kode intervjuene en prosess som jeg opplevde noe komplisert til å begynne med. Campbell et al. (2013) viser til kompleksiteten i å skulle kode et semistrukturert intervju hvor utfordringen ligger i å skulle identifisere punkter for analyse i et gitt sett med tekst, samt at den friere formen på semistrukturerte intervju har en tendens til å fremkalle mer åpne svar hvor det kan bli nødvendig å bruke flere koder (s. 296-297). Jeg valgte å bruke kommentarfunksjonen i Word for å danne kodene i arbeidsprosessen, noe som ikke krevde å sette seg inn i et særskilt

dataprogram og for å unngå å komplisere datainnsamlingsprosessen med flere ulike programmer. Ryen (2002) forklarer forskerens rolle i denne prosessen som i utgangspunktet begrenset i intervjusamspillet, men at vi tar på oss en delrolle som fortolkende i samtalens forløp sett gjennom transkriberingen og at det blir vårt eget ansvar å bruke vår evne til å tolke meningene til respondenten (s. 106-107).

Gjennomgående i denne prosessen tok jeg inspirasjon fra de ulike fasene for arbeid med datamateriale fra Braun og Clarke (2006), som oppfordrer til å gjøre seg selv kjent med datamaterialet gjennom grundig gjennomlesning av materialet, og ved at jeg dannet meg noen tanker om interessante tema allerede før kodingen begynte (s. 87). Jeg brukte god tid på hver enkelt transkripsjon for å sørge for at jeg ikke gikk glipp av materiale som ville bli sentralt for å finne de overordnede temaene, og senere hovedtemaene. Braun og Clarke (2006) beskriver kodingsprosessen som å jobbe systematisk gjennom hele datasettet, og vektlegger forskerens evne til å vie full oppmerksomhet og delegere denne oppmerksomheten likt til hvert datasett, samt at man evner seg å identifisere de mest interessante aspektene av datamaterialet (s. 89). Braun og Clarke (2006) fortsetter videre med å beskrive arbeidet rundt å finne de ulike temaene i kodingsprosessen, hvor det sorteres, vurderes, kombineres og også foregår noe fjerning av overflødige koder, noe som blir de første stegene mot å finne tema (s. 89-90).

Det opprinnelige tallet på kodene var så høyt som 122 koder og måtte kortes ned til ca. 35 koder, som så skulle sorteres inn i undertemaer. For å gjøre dette tok jeg i bruk et Word-dokument og sorterte kodene i et tabellsystem med korte fellesoverskrifter, disse ville etterpå få redigerte navn og bli til undertema. Braun og Clarke (2006) forklarer raffineringprosessen av temaene, hvor enkelte tema kan samles, andre kan forkastes, og noen temaer går gjennom en prosess av å gjenkjenne mønstre på tvers av temaene, og om de når opp til disse kriteriene, om de så kan sies å reflektere meningsinnholdet i datasettet som en helhet (s. 91). Etter kodene var sortert endte jeg opp med 7 undertema, og måtte bearbeide disse, konkretisere de, vurdere deres hensikt i den større helheten av problemstillingen, og gjennomgå sentrale sitater fra transkripsjonen for å forsikre meg om at disse undertemaene var tilstrekkelige og kunne inkluderes som deler av analyseprosessens hovedtema. Denne prosessen utførte jeg i samsvar med hva Braun og Clarke (2006) forklarer som å kunne identifisere hvert undertema sin fortelling, og hvordan dette igjen passer inn i de overordnede hovedtemaene som vi skaper ut ifra datamaterialet (s. 92). Jeg endte til slutt opp med fire tema, eller hovedtema, som jeg ga fulle navn til, og disse skulle ende opp med å danne grunnlaget for oppgavens kapitell nummer fire. I denne siste fasen, beskriver Braun og Clarke (2006) at hovedtemaene skal komme sammen i en utarbeidet tekst med resultatene av analysearbeidet til et narrativ som når forbi ren beskrivelse, men heller som et samlet, konkret verk med relasjon til oppgavens forskningsspørsmål (s. 92).

3.5 Etiske refleksjoner

Fra Bracken et al. (2017) forklares det at forskning i samspill med andre mennesker er fundamentalt sett en etisk utfordrende prosess som ikke bare krever en viss etisk standard, men også et overblikk og godkjenning fra uavhengige instanser i samhandling med forskningsarbeidet (s. 1). I forskerrollen var det svært viktig for meg å opprettholde en viss standard av etisk forsvarlig forvaltning av datamateriale. Allerede i begynnelsen av arbeidsprosessen var jeg oppfordret til å begynne med å søke om godkjenning fra

Sikt (Vedlegg 1) for å avklare hva slags forskningsprosjekt jeg skulle utføre, og hvordan dette skulle gjennomføres. Dataforvaltning og tydelig kommunikasjonen mellom meg selv som forsker og respondentene var en av de mest sentrale områdene hvor forskningsetikken fant sted. Silverman (2020) understreker hvordan etiske utfordringer og ulike aspekter ved disse, blant annet hvordan uforutsette og situasjonsbestemte etiske vurderinger kan dukke opp ved hvert steg av forskningsprosessen (s. 171). Silverman (2020) er også opptatt av hvordan forskeren selv reflekterer over ens eget ansvar som forsker, samt at man tar i betraktning de etiske rammene av hva som ligger til grunn for ens motivasjon for å foreta forskningen, og å være bevisst formålet en har for å begynne sitt forskningsarbeid (s. 148).

Som nevnt var en nødvendig betraktning jeg måtte ta i begynnelsen av oppgaveskrivingen sentrert rundt et behov for å følge lovene for personvern i et arbeid som ville inkludere datamateriale fra andre mennesker. Forskningsprosjektet mitt måtte først godkjennes av Sikt, som opererer som kunnskapssektorens tjenesteleverandør av personverntjenester. Denne prosessen var tidlig gjennomført i januar måneden og ble møtt med en bekreftelse på at forskningsprosjektet var vurdert gyldig og at jeg kunne lovlig behandle personopplysninger fra forskningsdeltakerne (Vedlegg 1). Frivillig deltakelse, anonymitet og sikker forvaltning av personopplysninger har vært viktig for meg å bevare gjennom forskningsprosjektet. For å sikre dette var forskningsdeltakerne opplyst om at både i forkant og etterkant av intervjuet var de ved full rett til å trekke seg fra prosjektet, og at hvis de valgte å delta ville personopplysningene deres behandles på en slik måte at de ikke ville kunne identifiseres av andre. For å kunne forsikre meg om at samtykke var oppnådd i forkant av intervjuene og at forskningsdeltakerne var klare over hva de deltok i, ba jeg om at samtykkeerklæringene skulle være signerte i forkant av påbegynt intervju. I forskerrollen har jeg også forsøkt til så tilstrekkelig grad jeg har kunnet å opptre transparent, noe som Moravcsik (2019) beskriver som et etisk ansvar hos forskere mot å muliggjøre en evaluering av deres kunnskapsbaserte påstander ved at en gjør sine data, analyser, design og metodevalg tydelige, og at ved å gjøre disse faktorene utydelige eller utilgjengelige vil vi motvirke forskningens evne til å bli vurdert, diskutert og videreført (s. 3).

Datamaterialet som ble produsert gjennom forskningsarbeidet, både med lydopptak og bearbeidelse gjennom transkripsjoner, måtte oppbevares i samsvar med regler for personvern. For å oppbevare og forvalte disse på en etisk forsvarlig måte har materialet vært lagret i et format som krever passord kun jeg har tilgang til, så vel som på steder som kun er tilgjengelig for meg selv, og når analyseprosessen var over har datamateriale med personopplysninger eller lignende data blitt slettet. Av andre tiltak for å opprettholde etisk forsvarlig personvern for forskningsdeltakerne har jeg unngått faktorer som kan brukes til å identifisere hver enkelt deltaker, da som for eksempel navn, alder, kjønn, bosted og navn på deltakernes arbeidsplasser, slik at anonymiteten bevares hos den enkelte.

3.6 Kvalitetssikring i studien

Kvalitetssikring i kvalitativ forskning er forklart av Thomas og Magilvy (2011) som et komplisert og ofte omdiskutert punkt blant kvalitative forskere, men er allikevel kritisk for forskningen som en helhet å danne et grep om, og kan undersøkes i dybden ved å se til aspektene i kvalitativ forskning i forhold til troverdighet, samt reliabilitet og validitet (s. 151). Skapelse av troverdighet i den kvalitative forskningstradisjonen blir av Thomas og Magilvy (2011) beskrevet som å foregå i et samspill med det faktum at hvert enkelt

menneske har et individuelt og personlig perspektiv på «sannhet», og at forskere må være bevisste de ulike kulturelle, kontekstuelle, miljøbaserte og opplevelsesbestemte erfaringene som utgjør et menneskes forståelse av evidens og troverdighet (s. 152).

Jamfør en modell vist til av Thomas og Magilvy (2011) som omhandler ulike komponenter av troverdighetssikring i kvalitativ forskning (s. 152), kan man se til en artikkel publisert av Korstjens og Moser (2017) hvor denne modellen blir utdypet fra fire punkter til fem punkter (s. 121). Det første punktet Korstjens og Moser (2017) viser til er kredibilitet, som bidrar til å etablere om datamaterialet er representativt og kan ses på som en sannsynlig informasjonsformidling av forskningsdeltakerens synspunkter og refleksjoner (s. 121). Det andre punktet er overførbarhet, som representerer hvorvidt og i hvilken grad de ulike resultatene av den kvalitative forskningen kan overføres og bæres med videre til andre settinger og kontekster, og med andre respondenter, samt at forskeren må være i stand til å beskrive denne overførbarheten grundig (s. 121). Det tredje punktet er pålitelighet, og beskriver hvordan funnene fra forskningen må være støttet opp mot dataene fra forskningsdeltakerne, samt at disse er funnene forholder seg stabile over tid (s. 121). Det fjerde punktet er bekreftbarhet, som involverer at funnene gjort gjennom dataene og deres tolkning ikke har oppstått fra ren fantasi, men er tydelig fremstilt fra forskningsdata, og kan bekreftes av andre forskere (s. 121). Det femte og siste punktet er refleksivitet, som er prosessen av kritisk selvrefleksjon over sin egen rolle som forsker, ens forforståelser, bias og preferanser, samt hvordan man ser forholdet mellom seg selv som forsker og respondenten i lys av hvordan dette forholdet kan påvirke forskningen (Korstjens & Moser, 2017, s. 121).

Med utgangspunkt i studiens vitenskapsteoretiske ståsted har jeg gjennom bruken av det kvalitative intervjuet som metode og analyseprosessen som fant sted i etterkant av datainnsamlingen sørget for at arbeidet har blitt gjort i tråd med kravene til kredibilitet og pålitelighet. Bekreftbarheten er i min betraktning sikret i at funnene jeg har gjort er et resultat av datamaterialet, og er formet uavhengig av egne oppfatninger rundt forskningsprosessen. Reliabilitetsaspektet av kvalitetssikringen blir av Ryen (2002) beskrevet som styrket av konkretiseringen forskeren får av å ha datamaterialet i en verbal form, i dette tilfellet er lydopptak fra intervjuene mine en kilde til datamateriale som gjør at jeg ikke har måttet lene meg mot rekonstruksjoner av hva forskningsdeltakerne har sagt (s. 181). Redegjørelse for hvordan jeg har lagret og forvaltet datamateriale, samt at jeg senere i oppgaven skal gjøre en presentasjon av mine funn fra datamaterialet, er hva jeg anser som styrkende for min oppgaves reliabilitet og bidrar til kvalitetssikring i studiet.

Hvis vi ser til hva Kvale (1995) forteller oss om validitet kan vi se en likhet til hva Thomas og Magilvy (2011) beskrev om menneskers syn på «sannhet» og hvordan hver oppfatning av dette utgjør en egen forståelse av troverdighet (s. 152), på en lignende måte beskriver Kvale en formening om mulighetene for en sannhet som er skapt lokalt, personlig og i fellesskap med fokus på det daglige liv og et lokalt narrativ, som først og fremst ser til pålitelige vitner, valide dokumenter og argumenter i en del av de daglige sosiale interaksjonene (s. 21). Kvale (1995) beskriver en validitet som beveger seg vekk fra en universal sannhet, og som fokuserer på hvorvidt en metode undersøker hva den påstår å undersøke til en grad hvor våre observasjoner kan reflektere fenomenene og variablene vi er interesserte i å undersøke, og at med et bredere utgangspunkt i validitet kan kvalitativ forskning lede oss til valid vitenskapelig kunnskap (s. 21-22). I samsvar med Kvale (1995) har ønsket mitt mot å oppnå validitet i forskningen min medført et fokus på å opptre med transparenss i hvordan arbeidet mitt med forskningsmaterialet har

vært rettet grundig mot sin hensikt om å besvare oppgavens problemstilling (s. 38). Forskningsprosessen min har i dette kapitlet blitt forsøkt beskrevet i så nøye detalj som mulig, slik at det endelige resultatet vil samsvare med kravene for validitet og kvalitet i forskningen.

3.7 Forskerrollen og min forforståelse

For å selv skulle kunne forstå min rolle som forsker både i forkant av studiet og nå i etterkant av forskningsprosjektet, er det viktig å understreke rollen som refleksivitet har hatt for at jeg skal ha kunnet sitte igjen med en helhetlig forståelse av min egen arbeidsprosess. Alley et al. (2015) forklarer evne til refleksivitet som å kunne gå forbi rammene av såkalt normal refleksjon, hvor en ser mot foregående opplevelser for å gi mening til nåværende rammer, til å i stedet flytte fokuset mot de større sosiale kontekstene som kan ha blitt tilsidesatt (s. 427). Denne refleksiviteten, beskriver Alley et al. (2015), når utført bevisst, gir oss som forskere evne til å lære mer av refleksjoner, få en sterkere oppmerksomhet rundt egen innsikt, og gir forskeren muligheten til å undersøke eget arbeid mer kritisk (s. 427). Arbeidet til Alley et al. (2015) blir altså verdifullt å se til i hvordan mine egne vurderinger av valgene jeg har tatt av teori og metode, min forforståelse, forskningsprosessen og mine personlige antakelser og preferanser alle har spilt en rolle i forskningens helhetlige utfall (s. 427).

Bergsland (2021) beskriver forskningsprosessen som formet av forskeren på bakgrunn av en refleksivitet som både er personlig, og epistemologisk, hvor det personlige som nevnt spiller på refleksjoner rundt forkunnskaper, fordommer, verdier og erfaringer i forhold til forskningen (s. 45-46). Bergsland (2021) fortsetter med å forklare at den epistemologiske refleksiviteten stiller spørsmålstegn ved forskningsspørsmålets rolle i forhold til resultatene som har dukket opp gjennom datamaterialet, og hvorvidt forskningsspørsmålet kan ha spilt en rolle i å begrense eller definere forskningsresultatene (s. 45). Bergsland (2021) nevner også hvordan den epistemologiske refleksiviteten kan knyttes til forskerens forståelse av empiri og teori og forholdet mellom disse to, samt hvordan en kan forstå spørsmål knyttet til etableringen av kunnskap, vitenskap og innsikt (s. 45). Min forforståelse av karriereveiledningen som yrkespraksis var viktig å ta i betraktning for å skulle kunne formulere spørsmål til intervjuene jeg skulle utføre, som jeg regnet som både hensiktsmessige og interessante. Fra Ryen (2002) blir det advart om at man må gjøre seg bevisst synet man har rundt spørsmålet om sannhets- eller virkelighetsperspektivet, på grunnlag av hvilke konsekvenser dette vil ha for undersøkelse av en slik gitt sannhet eller virkelighet (s. 124).

Ryen (2002) nevner noen momenter i møtet mellom mennesker, og hvordan en som forsker må evne seg å signalisere hvordan pinligheter, forsnakkelser eller frykten for å tape ansikt ikke spiller en rolle i situasjonen vi står i under intervjuet, og at forskeren må ha bevissthet rundt hvordan kroppsspråk, ansiktsuttrykk og lignende må gi signal om velvilje (s. 101). Denne bevisstheten rundt bruken av teknikker og tidligere erfaringer fra øvinger med rådgivning og veiledning, var under forskningsarbeidet preget av en fenomenologisk-hermeneutisk forskningsmetode, hvor vi som forskere er i et kontinuerlig samspill med omgivelsene av forskningsarbeidet. Kvalsund (2006) vektlegger blant annet en rekke evner og teknikker som kan bidra til at intervjuarbeidet bærer frukt, blant disse er evnen til å lytte, å kunne være oppmerksom, og å evne seg å reflektere over sin egen prosess, samtidig som en tar i betraktning den andres opplevelse av situasjonen imens den utvikler seg (s. 6-7). Bevisstheten over disse

evnene og teknikkene, samt hva Silverman (2020) sier om at man som intervjuer må være bevisst hvordan man påvirker intervju samtalen med både små og store handlinger, hvordan man formulerer seg, og når man må ta stillheten til råde (s. 215), har alle spilt en rolle i hvordan jeg har forstått min rolle som forsker i arbeidsprosessen.

Kapittel 4: Presentasjon av funn

I dette kapitlet presenteres funnene fra forskningsarbeidet hvor forskningsdeltakernes erfaringer knyttet til hvordan karriereveiledere kan bidra til å motvirke og forebygge utenforskap hos unge voksne står sentralt. Forskningsdeltakerne har fått følgende anonymiserte navn: Ulrikke, Sander, Fredrik, Aina og Kim. Funnene underbygges med sitater fra forskningsdeltakerne. Underveis er sitater markert med symbolene [...], (...) og ..., hvor [...] markerer setninger som ikke er direkte sammenhengende, (...) markerer setninger som deles opp, men som er sammenhengende, og ... markerer setninger hvor deltaker har hatt en tenkepause.

Hvert hovedfunn har fått sin egen tittel: «Synet på utenforskap», «Veiledernes evner og kompetanse», «Relasjonsaspektet» og «Tiltak og tverrfaglig samarbeid». Hver av disse inngår som en del av hvordan jeg ønsker å besvare oppgavens problemstilling: «Med utgangspunkt i karriereveilederes erfaringer, hvordan kan karriereveiledning bidra til å motvirke og forebygge utenforskap hos unge voksne?».

4.1 Synet på utenforskap

Det første funnet omhandler forskningsdeltakernes syn på utenforskap som en problemstilling, og jeg vil forsøke gjennom deres egne ord å illustrere hvilke inntrykk de har rundt dette. Deltagerne ga uttrykk for hvordan deres syn på utenforskap og tanker om årsaker til utenforskap hadde betydning for hvordan de som karriereveiledere mente at de kunne bidra til å motvirke og forebygge denne problematikken.

Ulrikke gir en oppfatning av utenforskapsproblematikken som synes å være beskrivende av forholdet mellom individet og samfunnet:

Jeg ville jo sagt at det er å på en eller annen måte ikke være inkludert i samfunnet, altså at du står enten utenfor jobb eller arbeidslivet eller, ja ikke er med i fellesskapet på den måten (Ulrikke).

I dette sitatet fra Ulrikke får vi innsyn i utenforskapsproblematikken som noe mer enn en livssituasjon hvor en ikke står i arbeid eller holder på med utdanning, men at man også står utenfor samfunnet som en helhet, og at man ikke tar del i fellesskapet blant andre mennesker. Det at Ulrikke også beskriver det som at man «på en eller annen måte» ikke er inkludert i samfunnet, kan peke i retning av at det ikke eksisterer kun én fellesnevner for alle utenforskapssituasjoner.

I noe likhet med hvordan Ulrikke definerer utenforskap har også Kim et syn på utenforskap hvor det trekkes linjer til mer enn bare arbeid og utdanning:

Utenforskap ville jeg da kanskje definert som... veldig mange av dem jeg møter da har vært utenfor arbeidsliv, skole, utdanning i en lengre tidsperiode, da snakker vi ikke om noen måneder, men heller et år og videre. Og så er det litt sånn... hvordan de definerer det selv og hva føler de på? For utenforskap handler jo om så mye, det forgreiner seg også i familieliv, venner, grupperinger, hobbyer,

generelt det sosiale livet ditt også fordi skole, utdanning og jobb har så mye med det sosiale å gjøre også (Kim).

Kim forteller her om sine erfaringer med utenforskningsproblematikken, og beskriver i noe likhet med Ulrikke hvordan samspillet mellom mennesket og samfunnet de lever i er betinget i individets deltakelse i hva som foregår rundt en. Kim sin forklaring underbygger hvor altomfattende utenforskapet kan bli hos de som påvirkes av det.

Kim fortsetter med å bringe oppmerksomhet til en vinkling ved utenforskningsproblematikken sett opp mot hva hvert enkelt individ føler om seg selv og hvordan de ser seg selv:

Veldig mange jeg snakker med sier at de dropper å være sammen med venner også når de bare er hjemme, nettopp fordi samtaleemnene går ut på hva man gjør på skolen, hva man jobber med og driver med. Og det blir flaut å si at man ikke gjør noen ting. Og da velger man heller å ikke dra ut. Så... utenforskap handler jo egentlig om hele det samfunnet vi lever i, også selvfølgelig dine egne følelser. Hvis du definerer at du føler deg utenfor, så er du det. Det er ikke jeg som kan bestemme om du er utenfor eller ikke (Kim).

At individene som kjenner på utenforskap selv velger å melde seg ut på bakgrunn av situasjonen de står i blir en del av Kim sin forklaring av årsakene til hvordan utenforskapet «oppretholdes». Kim beskriver en følelse av flauhet som veisøkerne opplever rundt situasjonen sin, og hvordan dette blir et grunnlag for å melde seg ut av sosiale samspill. Det snakkes også om hvordan unge voksnes utenforskap karakteriseres av veisøkers egen følelse rundt sin situasjon, og hvordan veisøker selv velger å definere dette.

Sander uttrykker et syn på utenforskningsproblematikken hvor det ikke kun er en adskilt andel av befolkningen som opplever utenforskap på grunn av manglende utdanning eller yrkeserfaring:

Vi møter jo mange voksne i ulike typer situasjoner. Det være seg de som ikke har fullført skole fra tidligere, de som kommer fra ulike typer land og bakgrunn, og vi møter folk med svært høy utdanning, masterutdanning og enda mer som vil gjøre et karriereskifte når de er kommet et stykke ut i arbeidslivet sitt. Så det er veldig bredt det vi har (Sander).

Utenforskningsproblematikken er slik Sander ser ut til å beskrive det ikke begrenset til én enkelt gruppering av ungdom eller unge voksne som har falt fra under utdanning eller tidlig i yrkeslivet, men er en problematikk som påvirker også de med høy utdanning og mye tidligere erfaring. Dermed blir også utenforskningsproblematikken forstått som en veldig bred problematikk som krever fleksibilitet og bred kunnskap hos veileder.

Videre snakker Fredrik om utenforskningsproblematikken fra sitt perspektiv, med tilknytning til både problematikken slik den påvirker evne til å delta i yrkesliv, men også samfunnet og følelsen av å være en del av det «normale»:

Ja altså som da karriereveileder så tenker jeg veldig mye på utenforskapet i forbindelse med det å... ja, falle utenfor yrkesliv eller utdanningsmuligheter. Ta de som da enten ikke klarer å gjennomføre studier hverken lavere eller høyere grad, eller de som ikke klarer å stå i fast jobb over tid. Vi faller jo da bokstavelig talt utenfor yrkesliv og utenfor samfunnet videre da, (...) de faller utenfor ganske

mange andre, kall det normale normer da i samfunnet, det være seg døgnrytmer, behov for å gå ut av huset, fast bosted (Fredrik).

Man får et inntrykk av at det ikke bare er deler av livet som døgnrytmer og evne til å forlate huset som utenforskapsproblematikken går utover, men også selve følelsen av å være normalt fungerende. Det kommer frem gjennom Fredrik sitt sitat at blikket er rettet mot veisøkerens følelse av å ville være normal, og at rammene for å klare dette setter en stopper for hvorvidt veisøker klarer å håndtere dette.

I noe likhet med dette synet på utenforskapsproblematikken beskriver Aina sitt eget inntrykk av veisøkerne og deres utfordringer, samt en forståelse av hvordan denne problematikken danner seg:

Det er jo veldig fort at hvis man faller fra som barn og unge så kan det medføre at de faller utenfor senere i livet også. Hvis de sliter med tilpasninger, det å passe inn i grupper, skaffe seg venner, klare å følge med på skolen og hvordan skolen er satt opp, det er jo ikke alle som klarer å henge med i den tradisjonelle skolen og de tradisjonelle klassene (Aina).

Jeg tolker det gjennom hva Aina sier at utenforskapsproblematikken påvirker mennesker over tid, både med hvordan et menneske kan oppleve å være borte fra samfunnet som en helhet, men også i hvordan utenforskapet bygges opp over lengre tid. Situasjoner i ens liv som påvirker den livslange lærings- og utviklingsprosessen blir et relevant tema å se til i undersøkelsen av utenforskap hos unge voksne.

Kim sine inntrykk av årsakene bak utenforskapsproblematikken blir igjen viktig å se til her:

De er jo utenfor av en grunn, de har jo opplevd mye tidligere som har gjort at de har valgt å droppe ut eller følt at presset er blitt for stort slik at de ikke har taklet det, for eksempel veldig mange har psykiske problemer, som de kanskje ikke har fått hjelp til eller som ikke har blitt tatt tak i, (...) hvis du snakker om litt voksne som kanskje videre i arbeidslivet har balansert et liv som til slutt blir for heftig med kombinasjonen av jobb, høyt press, familieliv, sosialt liv... til slutt så sier det stopp, eller kroppen sier stopp... så det kan være mange årsaker (Kim).

Gjennom Kim sine refleksjoner tolker jeg dette i likhet med hva Aina forteller, med at man får et inntrykk av hvordan utenforskapet blant veisøkerne har dannet seg. Det gis uttrykk for at veisøkerne som opplever utenforskap gjerne har slitt over lengre tid med psykiske utfordringer, som koblet med utvendig og innvendig press har resultert i at individet på et eller annet tidspunkt opplever et brekk.

Videre om de unge voksne i utenforskap som opplever psykiske utfordringer, nevner Kim at antallet unge utenfor også er økende:

Erfaringene er at det blir, flere og flere unge voksne (...) psykisk helse er et kjempet stort tema, det blir flere og flere med psykiske problemer eller utfordringer (...) vi har nesten ingen som er inne til oss som ikke har angst, depresjon, sosial angst (...) og etter erfaring ser vi at problemene ofte er sammensatt, det er ikke én ting, det ene påvirker det andre (Kim).

Kim uttrykker en bekymringsfull utvikling blant unge voksne, og viser til at flere og flere som møter til veiledning sliter med psykisk helse og lignende problematikk, samt at problematikken er sammensatt, og som nevnt tidligere av blant annet Aina og Fredrik, at

utenforskapet forgreiner seg i flere områder enn kun veisøkers evne til å delta i utdanning eller arbeid.

Sander beskriver fra sine egne erfaringer en vinkling av sitt syn mot de unge voksne, som forsøker å utøve en forståelse av valgene som er blitt tatt av veisøker som har ledet dem til utenforskapssituasjonen:

Dess eldre de blir i sin ungdom, (...) når du har nådd en viss alder og du har fått en større grad av refleksjon, du har gått mer inn i deg selv, du har sett at du har tatt en del valg, eller unngått å ta en del valg, og da legger de ofte mer skylden på seg selv, mens for eksempel en syttenåring vil kanskje heller skylde på systemer eller skolen, barnevernet, foreldre, venner og så videre (...) og dette kan man si er ganske naturlig (...) at man tar innover seg at man faktisk kanskje kan ha gjort noen feilgrep ettersom man blir eldre, og jeg opplever veldig mye ydmykhet når de kommer til meg (Sander).

Inntrykket som gis av Sander sin milde beskrivelse av veivalgene som veisøker har tatt, er at det tas høyde for veisøkers egne syn på disse valgene. Det beskrives hvordan blikket på ens egen situasjon og hva som har vært utløsende faktorer endres da man er mer reflektert og erfaren. Inntrykket til Sander om veisøkerne han har møtt gjennom sin erfaring gir uttrykk for forståelse rundt hvor veisøkeren selv er, og det gjøres oppmerksom på fra Sander hvordan veisøkerne oppleves i stor grad som ydmyke.

4.2 Veiledernes kompetanse i møte med veisøkerne

Det andre funnet handler om de ulike perspektivene som ble nevnt av forskningsdeltakerne, som omhandler hvilken kompetanse de vektlegger som viktig i møtet med unge voksne som opplever utenforskap.

Sander beskrev i løpet av intervjuet et bredt spekter av ulike kompetansemål i møtet med mennesker. Særlig var det et som skilte seg ut:

Lyttekompetanse mer enn snakkekompetanse, hvis man kan si det litt sånn spisset, det tror jeg er viktig. Å balansere ting, være nysgjerrig, være åpen, vise... ja, den grad av medmenneskelighet og omsorg som på en måte er viktig, og så tenker jeg at det er viktig å kunne differensiere litt og, fordi at vi møter jo ulike typer mennesker (...). Noen føler seg kanskje mer tvunget enn andre sånn at man på en måte ser situasjonene og prøver å så godt som mulig tolke hva som er utgangspunktet, hva er behovet, hvilken retning skal vi kjøre denne veiledningen inn i (Sander).

Det kan tolkes fra dette sitatet at Sander ønsker å understreke behovet for medmenneskelighet hos veilederen og det merkes som en betydningsfull del av hva veiledningskompetanse betyr for dem. Sander gir oss gjennom sitatet et innblikk i en tanke om veileder som en nysgjerrig og spørrende samtalepartner for veisøkeren, og viser til åpenhet og evne til lytting en kan ta i bruk for å skulle tilnærme seg veisøkeren. Tanken om fleksibilitet merkes også å komme til uttrykk gjennom Sander sine tanker fra del 4.1, hvor det understrekes at utenforskap ikke er begrenset til én type menneske, og at dette gir grunnlag for at veileder opptrer med kompetanse om å differensiere og se individet.

Ulrikke forklarer kommunikasjonsaspektet som en viktig evne for veiledere å ha kompetanse rundt, særlig med tanke på valgene man tar under kommunikasjonen, og hvilke betraktninger en må evne seg å ta kontinuerlig i arbeidsprosessen:

*De har veldig sånne fagspesifikke spørsmål, og da er det lurt å kunne litt i hvert fall, og når de spør om arbeidsmarkedet spesielt, så er det jo da, da må man være ganske sikker på at hvis man sier at denne fagkompetansen er relevant innen dette feltet, så er det jo fint om man *vet* det. [...] Så det er noe med dette perspektivet som jeg i hvert fall prøver å få med inn da, og på en måte snu dette med bekymringen for valgene, hvis man heller kaller det muligheter for eksempel (Ulrikke).*

Fra disse sitatene kommer det til uttrykk for at Ulrikke sitt syn på kompetanse ligger i å kunne kommunisere med sikkerhet den informasjonen veisøkere behøver i prosessen mot å finne sin vei ut av utenforskapet. Det vektlegges av Ulrikke hvordan veileder må være i stand til å holde seg oppdatert på arbeidsmarkedet og mulighetene som finnes, og gjennom samarbeid med veisøkeren at de sammen kan finne et passende mål å jobbe mot. Med henhold til ulike sider ved hjelpeforholdet mellom veileder og veisøker vil jeg komme tilbake til å gjøre et dypere dykk inn i spenningsforholdet mellom veileders råd og veisøkeres myndiggjøring i del 4.4.

Kim snakker blant annet om enkelte egenskaper som hun selv ønsker å vektlegge i møter med veisøker, både kommunikasjonsmessig så vel som hvordan en veileder må evne å forholde seg til veisøkeren i de individuelle møtene:

Altså de viktigste egenskapene du bør inneha det er jo evnen til å klare å kommunisere med folk og å se folk. Litt av det jeg nevnte tidligere er at den evnen til å ha empati og oppnå tillit og se på jobbsøkerne som likeverdige mennesker, og ikke ha en ovenfra og ned holdning, det kan du komme langt med. Altså medmenneskelighet, ha evne til å lytte og prøve å forstå det de sier. Bare det, evnen til å få dem til å åpne seg, lytte og forstå, det tror jeg er viktige egenskaper (Kim).

Evne til å beherske kommunikasjonsaspektet av samtalen blir slik Kim forklarer det en mulighet for veileder til å forstå og «se» veisøkeren i dybden. Dermed blir inntrykket fra Kim preget på samme måte som hos Sander, hvor fokuset ligger på å ha en empatisk og medmenneskelig tilnærming til arbeidet som veileder. Inntrykket man får fra dette sitatet gir igjen, i noe likhet med hva Sander sier, en følelse av at kommunikasjonen mellom veileder og veisøker ikke handler om at veileder skal fortelle og formidle en forhåndsbestemt plan til sin klient, men heller evne seg å lytte til hva en blir fortalt og forsøke å forstå hva veisøker forteller dem.

Kim fortsetter med å gi en forklaring av påvirkningskraften en innehar som veileder, sett med perspektiv på forholdet mellom veileder og veisøker, og beskriver blant annet hvordan veileder må kunne evne seg også til bevissthet over ens egen praksis:

Vi må jo hele tiden være bevisst den påvirkningen vi har og hvordan vi opptrer (...) jeg bruker jo bevisst ikke ord som du «skal», du «må», du «er nødt til», fordi da er det noe jeg forteller dem at de skal gjøre, ikke noe de vil ønske selv, så det er mye bedre å stille spørsmål som får dem selv til å si det, eller, ja bruke ulike teknikker for å få dem til å komme på rett spor. Bevisstgjørelse, og å be om forklaring på hva som beskriver din situasjon og å beskrive sin ønskede situasjon, og hvordan vi kan komme oss dit (Kim).

Inntrykket fra Kim blir at man må ta stilling til å arbeide foruten å instruere veisøker i hvilke veivalg en skal ta, samt at å jobbe for å styrke veisøkers bevissthet gjennom å stille spørsmål kan bidra til nettopp denne bevisstgjørelsen. Det vektlegges en bevissthet fra Kim sin refleksjon at ord som er med på å «styre retningen» til veisøker virker imot veiledningens hensikt.

Aina forteller også om sine opplevelser av hvordan veileder kan arbeide for å hjelpe veisøker å komme inn på rett spor gjennom å vise tillit og gi ansvar tilbake til veisøkeren:

Det var jo en som hadde vært i systemet i noen år da, prøvd masse forskjellig med veldig korte arbeidsforhold og så rett tilbake til NAV. Vi kartla og fant ut at vedkomne kunne tenkt seg å jobbe innenfor... ikke direkte anleggsarbeid og sånne ting, men med litt større maskiner. Så vi ansvarliggjorde vedkomne litt da, for at de skulle finne ut hvilke kurs som trengtes (...) vi hadde også dialog med potensiell arbeidsgiver (...) så satte vi i gang med opplæring (Aina).

Det Aina snakker om i dette sitatet gir et inntrykk av veileders evner til å lytte til og forstå veisøkers egne tanker om hva de ønsker å gjøre med situasjonen sin. Arbeidet gjøres med fokus på veisøkerens behov først og fremst. Aina forklarer en av sine sentrale funksjoner som veileder i arbeid med unge utenfor gjennom kartleggingsarbeid og istandsettelse av veisøkers evne til å skape seg selv på nytt. Det snakkes også her om veileders rolle som brobygger mellom veisøker og instansene som blir sentrale for å få veisøker ut igjen i samfunnet.

Fredrik beskriver i likhet med Aina en tilnærming til veisøkerne som ser etter å utforske mulighetene. Dette snakker Fredrik om når det gjelder å gi tilbake eierskap og evne til selvbestemmelse hos veisøker:

I stedet for å måtte dytte veisøker eller klient i retning av noe som et system kanskje mener er best, så pleier jeg alltid å utforske ganske så grundig hva som kan være best for klienten, slik at vi på en måte kan sette eierskap tilbake til klienten, og la dem være på en måte sjef for egen prosess, (...) de har på en måte mye å bidra med da når de får lov til å ta ansvar for egne handlinger og ansvar for egen vei tilbake (Fredrik).

Fredrik snakker om at ved å utforske veisøkers evne til å beslutte egne valg gjennom veiledningssamtalen, så finner man ut av veisøkers retning videre gjennom å samarbeide. Å være i stand til å gjøre veisøker til sjefen for ens egen prosess blir gjort gjennom hva Fredrik beskriver som å gi veisøker eierskap til ens egen situasjon ved å bevisstgjøre veisøker om deres ansvar og potensiale.

4.3 Relasjonsaspektet

Det tredje funnet vektlegger respondentenes syn på relasjonen i deres arbeid med unge voksne i utenforskap. Relasjonsaspektet i arbeidet med unge voksne som opplever utenforskap har fått en egen del av dette kapitlet nettopp på grunn av hvordan relasjonen ble vektlagt gjennomgående hos alle forskningsdeltakerne.

Sander forteller om hvordan det arbeides helt fra første møte med å bygge opp tillit og forsikre veisøker om at relasjonen skal føles trygg:

Når de oppsøker vår tjeneste eller de kommer sammen med noen andre som gjerne vil at vi skal bringes inn i saken, så er det jo svært viktig at vi bygger opp en trygghet og en tillit og en relasjon så tidlig som mulig, så det er jo å ta de på alvor ut ifra den situasjonen de er i, være god til å stille gode spørsmål og kanskje ikke gi så mange svar og komme med så mye «gode råd», men å ha en god dialog rundt dette, både for å bli kjent og for å ta de på alvor og for at de skal ha et eierforhold til både sin livssituasjon og fremtidige situasjon (Sander).

Sander snakker her om at relasjonsbyggingen må begynne tidlig, men at det også er en prosess som involverer en oppbygging. En relasjon kan slik Sander viser til ikke tas for gitt, og vil være avhengig av veilederens evne til å gjøre veisøker trygg og at det etableres en tillit mellom de to partene. Sander forteller hvordan man i rollen som veileder må evne seg å unngå å forsøke å gi råd til veisøker, og fremmer heller å arbeide for å få til en god dialog, og at veisøker skal opparbeide seg et eierforhold til sin situasjon.

Ulrikke snakker om relasjonens funksjon i begynnelsen av veiledningsarbeidet, og kommer med enkelte beskrivelser som underbygger tankene om tryggheten og tilliten mellom veisøker og veileder:

For de vil gjerne ha bekreftelse på hvert steg, «kan jeg søke på denne jobben?», «er dette en passende annonse?», «er det her en grei søknad?» (...) så er det mange av temaene som kommer på nytt og på nytt, de vil ha samtaler jevnlig og vite og få sjekket av på en måte... hva som er greit og ikke greit ikke sant? (...) Så det er en sånn, på en måte litt sånn holde i hånden funksjon tror jeg som veiledere kan ha da eller som en kan bli satt i på en måte, og så må man egentlig vite når man skal forsøke å stå litt på egne bein (Ulrikke).

Ulrikke beskriver her hvordan veisøker i relasjonen til veileder kan bli avhengig av bekreftelse fra veileder i utviklingsprosessen. Selv om det er viktig at veileder anerkjenner og bekrefter progresjonen til veisøker, forklarer Ulrikke hvordan denne «holde i hånden» funksjonen kan fungere imot sin hensikt om å hjelpe veisøker til å stå på egne bein. Fra hvordan Ulrikke beskriver veisøkers behov for bekreftelse får man et inntrykk av hvor fundamental hjelperelasjonen blir for veisøker, og bekrefter veilederens rolle i relasjonen som veiviser for de unge voksne.

Kim beskriver i likhet både med Sander og Ulrikke hvordan en forsiktig og betryggende oppbyggelse av relasjonen i starten er viktig, men snakker også om behovet for å kunne opparbeide evne til selvstendighet og valgtagning hos veisøker:

Du skal ha respekt, du skal lytte og anerkjenne og bekrefte. Relasjonsbygging er i forsetet hos oss, og empatiske holdninger og aktiv bruk av det forekommer i starten, men så kommer du jo til det balansepunktet, eller vendepunktet kanskje, når relasjonen er oppnådd og du forhåpentligvis har oppnådd en god tone etter en stund, så kan vi begynne å stille litt krav etter hvert også (Kim).

Kim snakker altså her om betydningen det har at veileder er bevisst på målet ved veiledningsarbeidet. Det at veiledningen skal, slik Kim beskriver det, nå et «vendepunkt» hvor relasjonen mellom veisøker og veileder er på et trygt nivå, og hvor arbeidet mot å istandsette veisøker til å ta bevisste og informerte valg er nådd. Kim gjør en beskrivelse av veilederens arbeidsprosess mot å opparbeide den gode relasjonen, gjennom at veileder har en empatisk holdning til veisøkeren og evner seg å bruke sin kompetanse for å bedre skulle forstå veisøkers perspektiv, deres styrker og hvilken vei de ønsker å gå.

Fredrik forteller om hvordan veisøker kan oppleve relasjonen med tanke på hvordan det føles å bli sett og forstått:

Jeg tenker jo det å klare å se og møte hver eneste veisøker på en personlig måte, det ser jeg på som en veldig viktig egenskap hos karriereveilederen. Det er en viktig hensikt med tjenesten (...) det å få de til å føle at du faktisk bryr deg om dem og deres vei videre, om det så bare er å nevne navnet deres i løpet av veiledningen, anerkjenne tidligere erfaring på en genuin måte, eller vise at de er betydningsfulle på et eller annet vis, så ser jeg på det som en veldig hensiktsmessig måte å motvirke utenforskap på (Fredrik).

Hva Fredrik snakker om i sitt sitat er hvordan relasjonen en bygger til veisøker som veileder fungerer som et sterkt virkemiddel i veiledningsarbeidet. Fredrik forklarer at veisøkerens opplevelse av tjenesten vil få en annen betydning gjennom at relasjonen oppleves som genuin, og at det gjerne bare er små men betydelige grep som å bruke navnet deres eller anerkjenne erfaringen de har med seg som må til for at veisøker skal oppleve relasjonen som betydningsfull.

Aina forteller fra sin erfaring om relasjonsaspektet både om sin forståelse av rollen som veileder i relasjonen, men også om enkelte fallgruver en kan møte på:

Jeg prøver jo altså... en ting er jo det at jeg skal gi dem den informasjonen de har behov for, men så er det jo det å vise interesse for dem og spørre dem om hva de interesserer seg i. Prøve å fange opp hva som kan være relevant, håp, drømmer, vi skal jo ikke tre noe nedover hodet på dem. [...] altså jeg har jo hatt noen negative erfaringer også, så jeg er ikke like åpen til de jeg samtaler med, tidligere var jeg mye mer aktiv for å få i gang samtalen og delte mer av meg selv, men det blir jo ikke nødvendigvis en god veiledning ut ifra det (...) man må heller passe på å være mer nykter sånn sett (Aina).

Fra dette sitatet beskriver Aina i likhet med Sander og Fredrik hvor viktig det er å kunne vise interesse for veisøkeren og aktivt stille spørsmål og engasjere seg i veisøkerens situasjon. Aina nevner veisøkers interesser som et nøkkelpunkt i hvordan veileder kan tilnærme seg veisøker, og interessenes relevans i hvordan veileder samkjører veisøkers interesser med hvilken informasjon de kan gi, og veien fremover de kan hjelpe veisøker inn på. Det snakkes om å «ikke tre noe nedover hodet på dem» altså at veileder skal forsøke å unngå å styre veisøker i en retning veileder selv mener er riktig, men at veisøker selv skal kunne bestemme over egen valgtagning. Aina forteller også om en viss balansegang i relasjonen mellom veileder og veisøker, og beskriver sine erfaringer med fallgruvene ved å dele for mye av seg selv som veileder, når det tross alt er veisøker som skal stå i fokuset for arbeidsprosessen.

4.4 Tiltak og tverrfaglig samarbeid

Det fjerde og siste funnet går ut på veiledernes refleksjoner rundt de ulike tiltakene som man kan støtte seg til i arbeidet med å motvirke og forebygge utenforskap, samt betydningen av tverrfaglig samarbeid.

Sander forklarer fra sin erfaring en vektlegging av de tre mest sentrale delene fra veilederes egne evner i arbeidet med utenforskap:

(...) tverrfaglighet og samarbeid og åpenhet (...) vi har alle både lovpålagte tjenester, og alle har jo sin taushetsplikt og sitt lovverk å forholde seg til, men det å få tillatelse fra den enkelte bruker, og det er noe vi forvalter veldig strengt, men det at vi kan få utveksle erfaringer om viktige ting som har med veisøkers liv å gjøre slik at vi vet at vi anbefaler tiltak som det er mulig å gjøre ut ifra et helhetsperspektiv. Dermed så har vi veldig ofte møter sammen med NAV og andre instanser (...) og det gir oss muligheten til å tenke sammen og tenke fremover, så det å jobbe tverrfaglig og det å se ting i en sammenheng og utveksle erfaringer og kunnskap det er svært, svært viktig (Sander).

Sander forteller oss i dette sitatet om hvordan et samarbeid på tvers av flere ulike instanser kan bidra til at veiledningsarbeidet har en hensiktsmessig progresjon. Det forklares at med et helhetlig bilde av veisøkers fortid, sammen med informasjon gitt gjennom samarbeid med andre involverte instanser, så vil man enklere kunne jobbe ut ifra et utgangspunkt hvor en ser den overordnede sammenheng i veisøkers situasjon. Sander snakker om at dette ikke kan foregå uten tillatelse fra veisøkeren selv, som forteller oss at samarbeidet også foregår med involvering fra veisøkeren også, og ikke kun mellom hjelpeinstansene.

Ulrikke beskriver i noe likhet med Sander sine betraktninger en tilnærming som blir en sentral del av en hensiktsmessig utvikling, og peker mot veisøkers egen autonomi i spenningen mellom veisøkers ønsker og veileders begrensninger og faren for overtreddelser:

Ja altså, om det er unge voksne, eller om det er eldre, så er det jo veldig viktig at man prøver å sette til side sine egne tanker om hva denne personen burde gjøre. For det er veldig enkelt å ende opp med at, ja altså jeg har hatt veiledninger selv altså hvor jeg på en måte har styrt samtalen litt for mye. (...) så det blir mine egne antagelser som ligger litt til grunn da, og ikke veisøkers ønsker sånn sett, og den fella er det veldig lett å gå i, og selv om det ikke er helt sånn tydelig eller at det fremkommer gjennom små ting, små ord ikke sant, at hvis man har den tanken om «oi, hvorfor vil du det? Jeg ville mye heller gjort dét», så kan det veldig fort skinne igjennom da (Ulrikke).

Ulrikke forklarer altså i dette sitatet hvordan det eksisterer et spenningsforhold som veileder må ta i betraktning for å unngå at veiledningen ender opp med å bli dominert av veileders valgtagning på vegne av veisøkeren. Det snakkes her om en fallgrube hvor veileder styrer samtalen mot hva veileder selv mener er den hensiktsmessige veien å gå, når det først og fremst er veisøker selv som skal beslutte valg. Det vises til at det kan være bare små, enkle ting som kan endre den fundamentale hensikten med veiledningen, som små ord og antydninger.

Kim snakker om bevisstheten veileder må inneha i sin rolle om egen kompetanse og kapasitet i arbeidet med veisøker, og litt om synet på ens rolle som veileder:

Jeg har alltid den tankegangen om at jeg er aldri utlært i jobben min, fordi at jeg jobber med mennesker, det er noe livslangt, det er mye som endrer seg og hvert menneske er forskjellig, også litt den bevisstheten om at vi er veiledere og rådgivere, ikke psykologer. Jeg kan bistå veisøker og ta kontakt med psykolog eller psykiatrisk sykepleier, men min oppgave er å se videre fremover, vi skal ikke grave og drive med terapi, for det er ikke kompetansen min, men jeg kan hjelpe dem med å ta kontakt med de rette instansene (Kim).

Kim reflekterer over rollen som veileder sett med perspektiv på at veisøkeres subjektivitet gjør at en aldri vil være helt utlært i jobben sin. Kim snakker også om rammene rundt veilederrollen og veilederes mandat sett opp mot andre relevante yrkesutøvere, og det påpekes hvordan karriereveileder kan opprette tverrfaglig kontakt med andre instanser og yrkesutøvere. Kim utdyper om en bevissthet rundt sin kompetanse og fremtidsrettede arbeid, så vel som hvordan man kan arbeide på tvers av ulike fagkompetanser.

Kim forklarer også et synspunkt delt av flere instanser som omhandler egne tilbud for unge voksne i utenforskap:

Det som kanskje ikke kommer frem så godt men som jeg har diskutert en del med veiledere i NAV og dem som jobber i NAV også er at i innsøkingen til oss så inkluderes det jo individer som nettopp har fullført grunnleggende utdanning in i søk på AFT(Arbeidsforberedende trening) som er et jobbbrettet tiltak. Hva forventes da? At vi skal klare å få individer som kanskje så vidt har støvsugd sitt eget rom tidligere at de skal inn i et arbeidsliv med de kravene som er der? (...) Så det kan jo være verdt å tenke på og ta med seg videre, at det ikke finnes noe spesifikt tilbud til de som er 18 til 26 år da (...) for nå er vi nødt til å plassere 18-åringen med 47-åringen (Kim).

Kim forteller her om tiltaksmangel i hjelpeinstansene som fokuserer spesifikt på unge voksne i utenforskap. Kim stiller spørsmål til en ordning hvor de unge voksnes alder og erfaring ikke er tatt i betraktning i det de blir plassert i et tiltak, samt at tiltakets bredde resulterer i at tiltaket ikke er tilpasset unge voksnes særegne behov på samme måte som hos de eldre arbeidssøkerne.

Aina beskriver sitt inntrykk av utenforskapsproblematikken som økende hos unge voksne, og beskriver noen av sine tanker rundt tiltaksarbeid:

Min oppfatning er at det er et økt utenforskap, eller det er i alle fall mer synlig i media, så synet på det blir jo farget av det da, at utenforskapet bare øker. (...) arbeidsgiverne må være mer villige til å prøve å gi folk muligheten til å vise hva de kan, ofte så er det små tilrettelegginger som skal til, det er ikke alle som skal ha en 100 prosent jobb, det er ikke alle som klarer det (...) hvis man for eksempel sliter med sosial angst men syntes at å jobbe på for eksempel en fabrikk går greit, men lunsjen, når det forventes at man skal være sosial, dét tar knekken på en, (...) hvis det bare kunne ha blitt gjort noen endringer på akkurat det, endre arbeidstiden, (...) være litt kreativ (Aina).

Aina snakker altså her om et eksempel på tilrettelegging på en arbeidsplass, små men betydelige tiltak som ville gjort det mulig for en person som finner det sosiale utfordrende å allikevel kunne jobbe. Aina beskriver også hvordan utenforskap er blitt mer synlig i media, men som nevnt at inntrykket ligger på at det er et økende problem. Det gis uttrykk for at tiltakene for å tilpasse arbeidsforhold og gi muligheter for betydningsfullt arbeid til unge voksne blir møtt av hindringer på grunnlag av rigiditet fremfor fleksibilitet på enkelte arbeidsplasser.

Fredrik gir uttrykk for et tiltaksbehov og muligheten for å oppleve mestring hos veisøkeren, og forteller om et eksempel fra egen erfaring:

Jeg hadde en klient som, han smilte aldri. Han var alltid høflig og hyggelig, men han så alltid veldig dratt ut i væremåten sin, og fikk ikke brukt kompetansen sin,

og du så at det hadde blitt en såpass stor påkjenning at det var synlig på han, men bare ja, 2 eller 3 uker etter at han hadde fått sin første jobb da som var, ikke direkte den jobben han ønsket, men den var direkte relevant og overførbart til å kunne bygge opp en karriere videre da, (...) så kom han faktisk smilende til veiledninger (...) han fikk utnytte kompetansen sin og fikk et mål med å jobbe og bygge erfaring og oppleve mestring (Fredrik).

Fredrik snakker altså her om hvordan hjelpeinstansene gjør seg nyttige i arbeidet mot å forebygge og motvirke utenforskap gjennom at veisøker får muligheten til å utnytte sin kompetanse. Selv om veisøkers ønske ikke var oppnådd umiddelbart, forklarer Fredrik at å finne løsninger som kan inneha noe relevans og er overførbart til veisøkers interesser kan bidra til stor endring i veisøkers opplevelse av mestring. Fredrik sitt sitat gir altså inntrykk av at tiltak som møter veisøker med et tilbud som bidrar med å gi veisøker mål og mening i hverdagen, kan bidra til å hjelpe veisøker ut av utenforskapet, og gir veisøker også en rolle som en del av arbeidskraften i samfunnet.

Kapittel 5: Diskusjon

I dette kapitlet drøftes funnene beskrevet i kapittel 4 opp mot det teoretiske grunnlaget og tidligere forskning presentert i kapittel 2. Jeg diskuterer følgende fire overordnede tema: 1) Karriereveilederes menneskesyn og forståelsen av utenforskap 2) Karriereveilederens rolle 3) Relasjonen i veiledning 4) Tiltak og samarbeid mot utenforskap. Disse skilte seg ut som relevante for å besvare min problemstilling:

«Med utgangspunkt i karriereveilederes erfaringer, hvordan kan karriereveiledning bidra til å motvirke og forebygge utenforskap hos unge voksne?»

5.1 Karriereveilederes menneskesyn og forståelsen av utenforskap

Det jeg først og fremst vil trekke frem i denne diskusjonen er karriereveiledernes overordnede syn på utenforskapet som en problemstilling i seg selv, samt menneskesynet som står til grunnlag for deres forståelse av hvordan dette oppstår. Funnene gjort i forskningsarbeidet tilsier at utenforskapsproblematikken overordnet sett er forstått i likhet med hva Fyhn et al. (2021) beskriver som kjennetegn ved utenforskapsproblematikken med arbeidsledighet, frafall fra utdanning og psykiske helsevansker (s. 17). Det vektlegges også fra blant annet Aina og Kim en tendering i utenforskap mot at frafall fra utdanning eller mangel på muligheter til å utføre arbeid har en forgreinende effekt på individets evne til å delta i samfunnet for øvrig, og bidrar slik Fyhn et al. (2021) beskriver det til en sammensatt mangel på tilhørighet, fellesskapsfølelse og livsmestring (s. 17).

Det overordnede synet delt av karriereveilederne kan sees i likhet med et eksistensialistisk-humanistisk menneskesyn. Det McLeod (2019) forteller oss om det fenomenologiske og humanistiske preget til en personsentrert tilnærming dukker opp i forskningsdeltakernes beskrivelser av veisøkerne som bevisste over sin situasjon, og hva de vil gjøre for å forbedre sin situasjon, altså er veisøkerne betraktet som ekspertene på sitt eget liv, og befinner seg i en prosess av selvaktualisering (s. 153). Det som aktualiserer veiledernes rolle slik forskningsdeltakerne forklarer det, er altså deres egenskap mot å evne seg å se dette iboende potensialet hos veisøkeren og en forståelse

av at hvert individ er i stand til å se seg selv i sin nåværende situasjon, så vel som hvor de ønsker å være og hvordan de ønsker å bli (McLeod, 2019, s. 154).

Forskningsresultater fra Statistisk sentralbyrå viser til flere eksempler på hvordan utenforskapsstatistikken blant unge voksne er økende, og at sammenlignet med befolkningen over 30 år er aldersgrupper på 20-24 år og 25-29 år i større grad påvirket av utenforskap (Pettersen, 2021). Denne statistikken står i samsvar med hva forskningsdeltakerne omtaler som økende trender i utenforskap blant unge voksne, og noe av kompleksiteten i utenforskapsproblematikken vises til som at det ikke er én enkel eller et lite sett av årsaker til denne problematikken, men heller det faktum at det nettopp er en så subjektiv problemstilling. Pettersen gir uttrykk for en nedgang i statistikken under koronapandemien i 2021, en tid preget av økning i etterspørsel etter arbeidskraft, men at tenderingen året etter i 2022 så en økning igjen av unge utenfor, selv når tall både fra 2021 så vel som i 2022 viste til at flere unge voksne kombinerte jobb og skole (Pettersen, 2022).

Forskningsdeltakerne beskriver ved flere anledninger at de unge voksne som opplever utenforskap møter press både på grunnlag av utvendige årsaker som økonomi og karakterpress, så vel som innvendige årsaker, stress, opprettholdelse av det sosiale og ønsket om å prestere. Dette samsvarer godt etter observasjoner gjort av Hellevik og Hellevik (2021) og deres innblikk i tallene fra Norsk Monitor, hvor det er blitt observert en lavere opplevd livskvalitet og negative påvirkninger på psykisk helse blant unge voksne som konsekvens av prestasjonspress, kroppspress, usikkerhet rundt yrkeskarriere og sosiale faktorer, deriblant med fokus på sosiale medier (s. 122). Dette har gitt meg noen tanker om en mulig korrelasjon mellom et økt press på unge voksne til å få endene til å møtes samtidig som at studier må opprettholdes. Derimot er det grunn til å tro at presset ilagt befolkningen grunnet koronapandemien har bydd på utfordringer ellers som har bidratt til frafall hos mange.

Jeg føler det viktig å nevne fellesbetegnelsen Pettersen viste til som representativt av unge utenfor arbeid, utdanning og opplæring, altså NEET, som kan sies å ha vært representert gjennom forskningsdeltakernes gjennomgående like definisjoner av utenforskap, men at det derimot ikke forekom på noe tidspunkt en bruk av slik terminologi under intervjuene (Pettersen, 2023). Eksempelvis beskrev både Ulrikke, Kim og Fredrik utenforskap som kjennetegnet av å stå utenfor arbeidslivet eller utdanning, og også at man gjennom å stå utenfor nettopp disse arenaene at man kan falle fra i andre livarenaer, blant annet det sosiale livet.

Forskningsdeltakerne forklarte en forståelse av hvordan utenforskapet oppstår og opprettholdes som jeg opplevde å kunne se i likhet med hva Andráško (2013) beskriver, når det forklares at kun de kvalitative aspektene i livet ikke er et tilstrekkelig blikk for å skulle kunne forstå hva det er som har utløst utenforskapet, og hva det er som opprettholder problematikken (s. 21-22). Forskningsdeltakerne forklarer hvordan livskvaliteten påvirkes så sterkt av å stå utenfor, både når det gjelder karrieremuligheter og utdanningsmuligheter, men også i hvordan en uteblir fra samfunnet som en helhet.

Eilertsen et al. viser til et perspektiv som står i stor likhet med hvordan Kim beskrev sitt syn på veisøkernes sammensatte problemstillinger (2022). Det forklares av Eilertsen et al. hvordan muligheten mennesket har til deltakelse i arbeid, utdanning og lignende sosiale samspill kan videreføre individet inn i kontakt med samfunnet og andre mennesker, og gir individet en kilde til mestringfølelse og meningsskapelse (Eilertsen et al., 2022). Dette fant jeg til å stemme godt overens med forskningsdeltakernes

forståelse av hvor hardt rammende utenforskapssituasjoner virkelig kan bli, og forskningsdeltakernes oppfattelse av utenforskapet som en situasjon hvor følelsen av mestring og skapelse av mening uteblir fra hverdagen og leder til en følelse av at man ikke oppfyller samfunnets normer og krav.

Det kommer frem gjennom forskningsdeltakernes menneskesyn sett opp mot de individuelle utenforskapssituasjonene, at det råder et humanistisk preg over hvordan tilnærmer til veisøkere foregår. Jeg oppfattet jevnt over en fundamental velvilje mot veisøkeren som et individ som ser etter, slik McLeod (2019) beskriver det, en streben og søken etter mening og selvrealisering (s. 151), og at veilederne ønsket å forstå veisøkernes forhold til fellesskap, mening og identitet (s. 196).

Haug (2018) sitt syn på selvaktualisering og karriere som en livslang utviklingsprosess er delt med hvordan forskningsdeltakerne har et syn på veisøkerne som å ha et innvendig ønske om å bidra og delta i samfunnet (s. 26). Haug (2018) sitt syn på en situasjon betinget av hvor man står hen i livet, også beskrevet som livsfase, har en innvirkning på synet karriereveilederne har på forutsetningene veisøker kan ha for å skulle kunne ta kontroll over egen utvikling (s. 26). Dette overordnede synet på evne til selvbestemmelse og valgtagning er slik jeg ser det en drivende faktor i karriereveilederes rolle som bevisstgjørende kraft i møtet mellom veileder og veisøker, og at det må tas i betraktning slik Haug (2018) beskriver det gjennom en betraktning av konteksten til grunn for situasjonen individet befinner seg i (s. 26-27).

Fra min presentasjon av funn ga Kim et uttrykk for at det å stå utenfor over lengre tid leder til en slags sirkulær situasjon hvor mangelen på å få ta del i samfunnet gjør en mindre i stand til å tre inn igjen i det samme samfunnet, og at individene som kjenner på utenforskap heller melder seg ut fra sosiale settinger fordi de blir «hengende etter». Jeg merket meg en sammenheng mellom Kim sitt utsagn og hva Eilertsen et al. forteller om individets manglende tilknytning til samfunnet og den videre eroderingen av livskvalitet som blir resultatet av manglende tilhørighet, og igjen, slik som Kim nevner, at å bli «hengende etter» på bakgrunn av sosiale forskjeller leder til at deltakelse i både skole og arbeidsliv blir forhindret (Eilertsen et al. 2022).

5.2 Karriereveilederens rolle

Å skulle se til karriereveiledernes egne erfaringer med hvordan de arbeider og hva de selv er bevisste over i sin rolle ble et viktig punkt for meg å undersøke for å få grep om hva de selv mener kan motvirke og forebygge utenforskap. Jeg fikk et inntrykk fra mine samtaler med forskningsdeltakerne i hva gjaldt deres rolle i samspeillet med veisøker, at det eksisterer et mål om å oppnå en avdekning av veisøkers behov i arbeidet mot å kartlegge hvilke tiltak som må på plass for å best mulig skulle tilpasse arbeids- eller utdanningsforhold. I en mulig motsetning til dette derimot, var det interessant å se en beskrivelse fra Kjærgård (2019) om veiledningens rolle i et karrieresperspektiv, hvor synet på enkeltindividets evne til tilpasning og fleksibilitet er satt i forsetet (s. 30).

Dette synet var å finne noe motstridende til inntrykkene ellers gitt fra funnene gjort i intervjusamtalene med forskningsdeltakerne, hvor det heller ble vektlagt et større ønske om fleksibilitet og tilpassningsdyktighet hos arbeidsgivere, fremmet som en utfordring i karriereveiledningsarbeidet. Dette synspunktet finner vi også i hva Sommer et al. (2018) forklarte om sine funn gitt fra et forskningsarbeid som omhandlet hjelpearbeid med fokus på mennesker med psykiske helseproblemer og deres perspektiver på tiltak for å øke deres deltakelse i arbeid og utdanning (s. 346). Fra Sommer et al. (2018) kom det

frem et behov for en personsentrert støtte i form av aktivt arbeid mot å tilpasse arbeids og utdanningsmuligheter for veisøker, og det vektlegges en fleksibel støtte til veisøker hvor det blir gjort et arbeid mot å gjøre tilpasninger av arbeidsforhold og utdanningsforhold (s. 359).

Selv om dette står i noe strid med Kjærgård (2019) sine beskrivelser av hvordan individet må være i stand til å navigere et konkurranseutungt arbeidsmarked (s. 30), er jeg av den formening om at det her er snakk om karriereveiledning generelt til «generelle» veisøkere, og ikke nødvendigvis unge voksne som opplever utenforskap spesifikt. Derimot kommer det frem fra Kjærgård (2019) at veilederens rolle i karriereveiledningen involverer et arbeid med veisøker i en prosess av bevisstgjørelse over veisøkers evne til å nå en balansegang mellom det private og profesjonelle liv (s. 31), noe som ligner mer på hva forskningsdeltakerne beskriver av relevante arbeidsmetoder. Sammen med dette observerte jeg en overenstemmelse mellom forskningsdeltakernes refleksjoner og Kjærgård (2019) sin beskrivelse av veiledernes rolle i den sosiale rekrutteringen mellom de unge voksne som opplever utenforskap og deres forutsetninger, og arbeidsmarkedets krav (s. 31).

Det blir viktig for meg her at det trekkes noen linjer mellom forståelsen av hvordan en karriereveileder jobber sett opp imot det teoretiske rammeverket og refleksjonene gitt fra forskningsdeltakernes erfaringer. Disse er tross alt farget av et arbeid med lignende mål, men med en annen forståelse av hvordan karriereveiledere arbeider i forhold til forventninger og tilnærminger en har til veisøker. Det er altså et viktig punkt her for min egen refleksjon at jeg gjør en innsats for å understreke og utforske forskjellene i karriereveilederes syn på rollen en innehar.

Kjærgård (2019) sitt syn på karriereveilederne sin rolle som brobygger mellom veisøker og arbeidsmarkedet, oppfatter jeg som svært forenlig med hva forskningsdeltakerne beskrev angående deres rolle i arbeidet med motvirkning og forebyggelse av utenforskap (s. 31). Det fastsettes her at i et arbeidsmarked hvor rekruttering, sosial inkludering og like muligheter for alle individer til arbeid, utdanning og opplæring ligger i fokus, er arbeidet til karriereveilederen svært sentralt (s. 31).

Aina beskrev i sine refleksjoner hvordan det å sette veisøkers behov i fokus under veiledningsarbeidet blir viktig, og at å forsøke å forstå veisøker fra deres eget ståsted er en sentral evne som veileder må inneha i sin rolle, her vektlegges også evnen til å gjøre seg lydhør hva veisøkeren faktisk forteller en. Disse refleksjonene ligner hva Bakke et al. (2020) beskriver av relasjonelle tiltak fra veileder for å skape et godt samarbeid mellom veisøker og veileder, og det vektlegges en evne fra veileder til å utvise ydmykhet og en genuin interesse i å forstå veisøkers situasjon, samt å opprettholde etiske retningslinjer i forhold til personvern og taushetsplikt (s. 87).

Gjennom Kim sine refleksjoner rundt forståelsen av utenforskapet og dets alvorlighetsgrad fikk jeg et innblikk i veilederes betraktninger av når man kan regnes som utenfor. Jeg føler det er et interessant diskusjonsmoment å se disse refleksjonene noe i samsvar med Bakke et al. (2020) og definisjonen av karriereveiledning, hvor det legges fokus på den enkeltes situasjon og at det skal gis støtte til handling gjennom karriereveiledningen (s. 12). Hvis vi tar dette i betraktning og ser det opp mot at både Kim og Sander vektlegger de unge voksnes egne følelser og forståelse av utenforskapet, kan vi stille spørsmålstegn til om det eksisterer et spenn mellom veilederes oppfatning av veisøkers utenforskap, eller om veisøker selv er i stand til å definere dette. Jeg tenker allikevel at det er en naturlig del av diskusjonen at vi vil finne enkelte motsigelser i

forskningsdeltakernes utsagn, og at jeg vil understreke at dette ikke blir diskutert på grunnlag av ond tro, men heller med hensyn om at enkelte av forskningsdeltakernes utsagn er baserte i varierende kontekster.

Fra det nasjonale kvalitetsrammeverket for karriereveiledning blir det av Bakke et al. (2020) vektlagt hvordan faktorer som utdanning, deltakelse i arbeid og utenforskapssituasjoner alle har avgjørende betydning for mennesker i det de deltar i samfunnet (s. 50). Dette samsvarer med hva blant annet Fredrik fortalte om angående veisøkernes fundamentale ønske om å få være med på å bidra på et samfunnsmessig nivå, og ha følelsen av at de også er en del av «normen» (s. 50). Etter min oppfatning er dette representativt for hvordan forskningsdeltakerne forstår sin rolle i samspill med veisøkere, at de i rollen som veileder har som oppgave å kartlegge og avdekke veisøkers behov, så vel som å tilrettelegge for deltakelsen i arbeidslivet for alle som kan og ønsker. Dette kan videre sammenlignes med hva Bakke et al. (2020) forklarer, med vektlegging av hvordan hver enkel veisøker med deres egne muligheter og utfordringer må betraktes som å stå i et helhetlig samspill med samfunnet og et vidt spekter av arbeidsvilkår, demografiske forutsetninger, strukturer og kompetansekrav (s. 50).

Det blir viktig også her å trekke inn føringene fra regjeringshold utdypet om i Stortingsmelding 32 (2020-2021) og hvorvidt styresmaktenes føringer kan ses forenlig med hva forskningsdeltakerne forteller om (s. 7). Jeg fant en klar samstemthet i målet om tilrettelegging for alle som kan å skulle få muligheten til å delta i samfunnet, og at det hos forskningsdeltakerne er en jevn forståelse av hvilken betydning det har å kunne delta i fellesskap og samfunn (s. 7). Forskningsdeltakernes syn på tverrfaglig samarbeid og tiltakene i arbeidsmarkedet blir reflektert over blant annet av Sander og Aina, hvor Sander beskriver behovet for tverrfaglighet som en av karriereveilederens mest sentrale evner for å oppnå et godt hjelpearbeid (s. 11).

Aina konstaterer i sine refleksjoner hvordan tilretteleggelse for veisøkere som ikke kan være i 100% stillinger blir en oppgave for karriereveilederne, og dette stemmer overens med at regjeringen ønsker at det skal tas høyde for tilpasning når de tradisjonelle arbeidsmarkedstiltakene ikke når de med behov for tilretteleggelse (Meld. St. 32 (2020-2021), s. 11).

Bakke et al. (2020) vektlegger hvordan veileder i møtet med andre mennesker må handle med bevissthet ut ifra de etiske retningslinjene for karriereveiledning og verdigrunnlaget som er satt i veiledningspraksis, noe som fremhever hvordan ens personlige tanker og holdninger blir en faktor for refleksjon (s. 88). Disse retningslinjene dukker opp i Kim sine refleksjoner rundt veilederens behov for bevissthet rundt ens egen praksis, og hvordan dette igjen skal bidra til å holde en bevisst på å unngå å styre veisøkers retning i hjelpearbeidet.

I noe likhet med refleksjonene til Kim og hvordan vi kan se dem opp mot Bakke et al. og retningslinjene for karriereveiledning, kan vi se til hva Tveiten (2019) vektlegger i forhold til bevisstgjørelse av veisøker også, og hvordan bevisstgjørelse skal bidra til å danne en forståelse av ikke bare hvilke utfordringer en står ovenfor, men også hvordan man setter seg gjennomførbare mål, hva som gir en glede, og hvordan man finner veien til å oppleve mestring (s. 67).

Tveiten sin utdypelse av bevisstgjøringen som en del av veiledningsarbeidet kan ses i likhet med hva Fredrik reflekterer over i hvordan man som veileder skal jobbe for å bevisstgjøre om og utforske veisøkers evne til å beslutte egne valg og oppbygge veisøkers potensiale til å bli ansvarlig ovenfor ens egen situasjon.

Denne bevisstheten skal videre slik Tveiten (2019) og Fredrik beskriver det bidra til myndiggjøring av veisøker, og styrke veisøker til håndtering av deres utenforskapssituasjon, og en følelse av mestring (s. 66-67).

5.3 Relasjonen i veiledningen

Det tredje punktet for diskusjon blir innvirkningen relasjonsaspektet har i karriereveiledernes arbeid, og hvordan dette er med på å påvirke arbeidsprosessen med de unge voksne. Refleksjonene gitt fra forskningsdeltakerne når det kom til hvordan de så på relasjonen i veiledningen reflekterte på mange måter hva det relasjonsfokuserte prinsippet til McLeod. Dette ble forklart av McLeod (2019) som inngående i den eksistensialistisk-humanistiske tilnærmingen, og vektlegger veileders respekt ovenfor veisøkerens tanker og følelser om eget liv, samt at relasjonen skal preges av autenticitet og likhet (s. 153). Dette målet om å fremstå som genuin og interessert i veisøkers situasjon og hvordan de selv forstår livet sitt som en helhet blir vektlagt og erkjennes som nødvendig for at veiledningsarbeidet som en helhet skal bære frukt.

Ulleberg (2014) beskriver i likhet med forskningsdeltakerne at relasjonsaspektet ligger i forsetet for det veiledende arbeidet, og er en av grunnpilarene som karriereveiledningen står på som et hele, uten relasjonen som nøkkel, kan vi ikke få tilgang til veisøkers forståelse av deres erfaringer, opplevelser og fenomenene som blir sentrale i forholdet mellom veileder og veisøker (s. 35). Forskningsdeltakerne forklarte gjennom intervjuene en forståelse av relasjonsaspektet som jeg opplevde forenlig med hva Tveiten (2019) forteller om relasjonen, at den bygges opp som en del av en istandsettingsprosess, og gjenspeiler veiledningens kvalitet, noe som også resulterer i at relasjonen i seg selv fungerer som et objekt for refleksjon og dialog gjennom veiledningsprosessen (s. 22).

Jeg ønsker å trekke paralleller med Tveiten (2019) sin beskrivelse av relasjonen som oppbygd på en tillitsbasert og betryggende måte, og at i likhet med forskningsdeltakernes refleksjoner på relasjonsbyggingen er dette en prosess hvor ansvaret ligger i hovedsak hos veilederen selv (s. 22). Det ble vektlagt av forskningsdeltakerne i mye likhet med Bakke et al. (2020) hvordan karriereveilederens kunnskapsnivå og evne til å forstå hvordan en skal se fremdrift i veiledningen blir en viktig betraktning for å nå veiledningens mål (s. 36).

Bakke et al. (2020) fastsetter at dette kunnskapsnivået kjennetegnes gjennom ens forståelse av hvordan å anvende det til å skape en klar struktur i veiledningen og oppmuntre til refleksjon hos veisøkeren som en del av det relasjonelt pregede samarbeidet mellom veileder og veisøker (s. 36). Beskrivelsene fra Bakke et al. om sikringen av god relasjonell utvikling er gjenkjennelig fra forskningsdeltakernes forklaringer av hvordan det holdes et særlig fokus på å skape struktur hos unge voksne i utenforskap, nettopp fordi som mange av forskningsdeltakerne illustrerer selv, er veisøkerne de er i kontakt med ofte preget av manglende struktur i hverdagen, samt at et gjennomgående arbeid mot å reflektere rundt nettopp dette er en stor del av veileders praksis.

Ulrikke og Kim forklarte gjennom sine refleksjoner hvordan kommunikasjonsaspektet i relasjonen mellom veileder og veisøker spiller en sentral rolle i hjelpearbeidet og hjelper veileder med å virkelig kunne «se» veisøker i dybden og hjelpe i oppbyggingen av en relasjon. Jeg merket meg at Ulrikke og Kim sitt fokus på klar og tydelig kommunikasjon kan sees forenlig med hva blant annet Bakke et al. (2020) forklarer om evne til kommunikasjon, særlig med henhold til hvordan veileder skal kommunisere nødvendig

informasjon til veisøker, så vel som forventningsavklaringer og hvilke rammer en setter for veisøkers utvikling, samt at veileder må evne seg å forstå måten en kommuniserer som en del av relasjonens oppbygging, med fokus på tydelige beskjeder og evne til å vise en genuin interesse i veisøker (s. 36).

Inntrykket mitt av kommunikasjonsaspektet og en opparbeidelse av en nær relasjon mellom veisøker og veileder bidrar til skapelse av tillit. I relasjonen mellom veisøker og veileder vektlegger også Tveiten (2019) veileders etiske kompetanse og evne til å reflektere sammen med veisøker, og fastsetter veiledningens kvalitet i seg selv er reflektert i relasjonen mellom veileder og veisøker (s. 22) Relasjonen i seg selv og dens utvikling, samt å vektlegge en aktiv dialog om relasjonen skal bidra til å skape en trygghet og tillit mellom veileder og veisøker (s. 22). Jeg merket meg særlig hvordan Tveiten sitt syn på etikken og fokuset på tillit en anvender for å vurdere relasjonens effekt og refleksjonen rundt denne kan ses opp mot Sander sine egne refleksjoner. Tillitsaspektet av relasjonen blir eksempelvis av Sander beskrevet gjennom evnen til å ikke bare opparbeide fra de begynnende fasene en tillit mellom veisøker og veileder, men gjelder også i hvordan veileder viser at de har tillit til veisøkerens evner, noe som skaper en troverdighet og genuin følelse av tiltro hos veisøker.

Inntrykket jeg fikk av forskningsdeltakernes egne refleksjoner rundt relasjonsbyggingen ble farget av enkelte beskrivelser veilederne hadde på rollen de får i relasjonen til unge voksne. I likhet med hva Siw Ellen Jakobsen beskriver om unge utenfor skole og arbeid, hvor faktorer som dårlig mestringfølelse, selvfølelse, omsorgssvikt og fraværende voksne, tar forskningsdeltakerne det i betraktning under møtet med veisøker at dette kan være unge voksne som i lang tid ikke har hatt noen som har «sett» dem, det være seg foreldre, andre voksne, eller i sosiale samspill (Jakobsen, 2021).

Jeg opplever forskningsdeltakernes beskrivelser av relasjonen til unge voksne som preget av en slags gjenopprettelse av veisøkers forhold til en «signifikant andre», altså en person veisøker kan forholde seg til og som forhåpentligvis har evnet seg å danne trygghet og tillit i relasjonen.

Et punkt jeg ønsker å trekke frem fra egen refleksjon rundt utenforskapsproblematikken er hvordan beskrivelsene av utenforskapsproblematikken reflekterer deres egne syn på utenforskapet som problem. Sander sitt siste sitat fra del 4.1 i min presentasjon av funn beskrev utenforskaps situasjonene med et mildt, nøkternt og ikke-dømmende blikk mot selve individene i som står i utenforskapet, og gir et inntrykk av forståelse ovenfor valgene en har tatt, eller som en har unngått å ta frem til man har endt opp utenfor, og at dess eldre disse veisøkerne blir er de ofte mer selvbevisste og ydmyke.

Når man ser til eksempelvis Fyhn et al. (2021) forklares utenforskapet med situasjoner som arbeidsledighet, frafall fra utdanning, mottak av trygdeytelser, samt mangel på følelse av livsmestring og vansker med psykisk helse (s. 17), får man et inntrykk av alvoret i utenforskapet og hvordan det kan arte seg for veisøker. Måten Sander og til dels de andre forskningsdeltakernes syn på individene som opplever utenforskap er også preget av disse situasjonene og hvilken innvirkning det har på veisøkernes liv, men jeg merket også at det tas i betraktning faktorer som modenhet og egen forståelse rundt veisøkers egen forståelse av sin situasjon sammen med dette, og at veilederne oppleves i stor grad som lite dømmende over disse situasjonene men heller fokuserte på situasjonens her-og-nå og hvordan situasjonen kan løses fremover.

Kim og Ulrikke sine beskrivelser av relasjonens vendepunkt og evne til å vite når man kan stille krav til veisøker, mener jeg kan sees i noe relasjon til hvordan Ulleberg (2014)

beskriver perspektivet på relasjonen mellom veisøker og veileder, altså som ikke bare et samspill mellom individene i veiledningssituasjonen, men også som å måtte ta i betraktning relasjonen mellom veisøker og omverdenen (s. 35). Eksempelvis vil jeg trekke frem Ulrikke sitt fokus på at veisøker skal kunne klare å «stå på egne bein» som en del av relasjonens progresjon, fremfor at veisøker blir gjort avhengig av veileder. Kim beskriver i likhet med Ulrikke et spesifikt vendepunkt hvor relasjonen mellom veisøker og veileder er på et trygt nok nivå til at veileder kan begynne å stille krav til veisøker i trygghet om at dette ikke vil skape brudd i relasjonen, men heller at det skal styrke veisøkers selvstendighet og evne til valgtagning.

5.4 Tiltak og samarbeid mot utenforskap

Et særlig interessant punkt for diskusjon jeg støtte på under intervjuene med forskningsdeltakerne i spørsmålet om tiltakene de er kjent med, var hvordan det ble forklart at veileders kunnskap rundt arbeidslivet og behovet for arbeidskraft i enkelte sektorer ble et spenningsmoment i veiledningsprosessen. Ulrikke beskrev i sine refleksjoner rundt karriereveiledningen som en del av tiltaksarbeidet hvordan det å besitte kunnskaper om både samfunnsmessige behov og hensiktsmessige veivalg kan lede til spenning mellom hva veileder vet om arbeidsmarkedet og hva som vil være hensiktsmessige valg, sett opp mot hva veisøker sine ønsker selv er sentrert rundt. Hvis vi ser til Bakke et al. (2020) sin definisjon av karriereveiledning blir det forklart at målet med karriereveiledning er å gjøre mennesker i stand til å ta meningsfulle valg knyttet til utdanning, læring og arbeid gjennom livet, samt at det gjøres en utforsking av den enkeltes situasjon, ønsker og muligheter (s. 12). Det kommer frem slik jeg ser det et særlig interessant dilemma når Ulrikke beskriver dette spennet mellom veileders kunnskaper om arbeidsmarkedet sett opp mot den fundamentale hensikten ved veiledning.

Enhver tolkning av kvalitetsrammeverket for karriereveiledning til Bakke et al. kan bli forstått noe subjektivt i hvordan en forstår hva et meningsfullt valg virkelig er, en kan spørre seg selv om et meningsfullt valg definert av veileder, med sin kunnskap om arbeidsmarkedet og samfunnsmessige behov kan ses som mer viktig når man definerer hensikten med karriereveiledningen og hvordan veisøkers karriere skal lede dem til meningsfullt arbeid de kan trives i. Derimot fra hva forskningsdeltakere som Ulrikke og Aina forklarer, fremstår det som viktigere i karriereveileders praksis at veisøker ikke får veileders ønsker overført over på dem, og at karriereveilederen tar høyde for at veisøker ikke skal styres i en retning annet enn den de selv velger. Dette kommer særlig i tråd med hvordan bevisstgjørelse og evne til å stå på egne bein fra diskusjonen rundt veisøker-veileder relasjonen blir beskrevet av blant annet Ulrikke, om at veisøker skal kunne stå på egne bein, og slik Kim beskrev istandsettingen av veisøker til å bli selvstendig og oppleve at en kan bli stilt krav til slik en blir i arbeidssammenheng og i samfunnet ellers.

Med blick mot karriereveiledningen i seg selv som et tiltak i å motvirke og forebygge utenforskap mener jeg det er hensiktsmessig å se mot Savickas (2018) sin utdypning om karriereveiledningens rolle i et samfunn hvor det stadig blir behov for tilpasning og det ligger et samfunnsmessig fokus på individuelle forskjeller (s. 9). Savickas (2018) og Ulrikke vektlegger begge hvordan karriereveiledning kan bidra til å hjelpe veisøker med å ta gode karrierevalg som bygger under veisøkers evner og interesser, og at rollen veileder har i spillet med veisøker kommer av behovet for å skulle kunne navigere et bredt spekter av kunnskap og kompetanse, og bygge bro mellom veisøker og samfunnet

som en helhet (s. 9-10).

Jeg mener det også kan trekkes noen linjer mellom hva Aina og Savickas (2018) forteller om med henhold til karriereveiledningen som et arbeid hvor målet ligger i at veisøkeren skal istandsettes til å skulle kunne skape seg selv på nytt gjennom styrkende relasjoner og gjennom å delta i det større samfunnsmessige fellesskapet gjennom arbeid (s. 12-13)

Kjærgård (2019) sine betraktninger om karriereveiledningen og dets forankring i politiske mål viser til en aktualisering av veileders praksis og hvordan arbeidet deres blir sentralt for å nå opp til mål om å skape kunnskapsbaserte samfunn i tråd med europeiske krav, og at dette videre istandsetter oss som samfunn til å bedre håndtere demografiske endringer og samfunnsmessige utfordringer (s. 19-20). Dette ser jeg på som forenlig med de tidligere nevnte føringene fra regjeringshold i eksempelvis Stortingsmelding 32 (2020-2021) og fokuset på å legge til rette for et samfunn hvor alle som vil og kan skal kunne delta (s. 7). Selv om det nevnes fra forskningsdeltakere som Kim og Sander om bevissthet rundt tiltak i regi av statlige aktører som NAV, får jeg derimot et inntrykk av at på nivået hvor karriereveilederne er, hvor det forekommer mer direkte kontakt med individuelle veisøkere, er føringene fra høyere hold noe mindre i fokus. Derimot er tverrfaglig samarbeid vektlagt som en viktig del av et godt veiledningsarbeid, og Sander vektlegger dette særlig med tanke på hva som er viktigst fra sine erfaringer som veileder.

Jeg oppfatter forskningsdeltakerne selv som bevisste over rollen sin og hvilke samfunnsmessige ringvirkninger deres innsats har, men også at de er bevisste over at deres praksis er et tiltak som først og fremst er på nært hold med enkeltindivider, noe som jeg fant til å samstemme godt med Bakke et al. (2020) og synet på yrkesutøverens etiske ansvar overfor veisøker (s. 80), samt at disse etiske retningslinjene tross alt er utformet fra et tverrfaglig samarbeid om hvordan disse retningslinjene skal se ut (s. 84).

Hvis vi ser tilbake på Stortingsmelding 32 (2020-2021) reiser det seg også et lignende spørsmål rundt det å ta høyde for at ikke alle arbeidsmarkedstiltak vil passe for enhver arbeidsledig veisøker (s. 11), og at det dermed danner seg nok et spørsmål for veileder å ta i betraktning i det de skal lede veisøker på vei ut av utenforskap og inn mot et karrierevalg. Jeg betrakter dette spennet som særlig sentralt og spennende i drøftingen av hvordan karriereveileder jobber rettet mot tiltak både fra ens egen stilling som veileder, så vel som hvordan synet på tiltak ellers har dannet seg fra deres perspektiver.

Thøgersen (2023) sin publisering som omhandlet en reaktiv versus proaktiv tilnærming til forebyggende arbeid rundt unge voksne utenforskap ser på hvilke aspekter ved tilnærmingene som blir mest hensiktsmessige for å fange opp unge i utenforskap. Jeg merket meg en korrelasjon mellom Stortingsmelding 32 (2020-2021) og det faktum at regjeringen har pliktiggjort fylkeskommunene om at innbyggere skal ha tilbud om gratis karriereveiledning (s. 101). Noe som Thøgersen (2023) viderefører fokuset på i sin artikkel, og som videre kan diskuteres med innsyn gitt av Kim, er hvordan dette tilbudet blir lagt opp når hver enkelt kommune har sine egne tolkninger for hvordan de skal foreta seg forebyggende arbeid (s. 12-13). Jeg har tolket det som at både Thøgersen (2023) og Kim gjør uttrykk for hvordan en proaktiv tilnærming gjennom tiltak som følger de unge i arbeid og skole kan bidra med å forebygge utenforskap før NAV må begynne arbeidet med å fange opp de som allerede har falt fra (s. 11-12). Det at kommunene velger forskjellige tiltak for problemområder som ungt utenforskap ser jeg eksempelvis gjennom Jobbhuset NAV i Trondheim.

Evne til tverrfaglig samarbeid er vektlagt av Sander og Kim som et bidrag til at veiledningsarbeidet skal ha en hensiktsmessig progresjon, dette blir eksemplifisert med hvordan veisøker kan ha vært i kontakt med flere ulike instanser i forkant av møtet med veileder, og at det gjennom veisøkers samtykke kan hjelpe veileder å danne seg et bedre bilde av veisøkers situasjon. Behovet for tverrfaglig kompetanse fant jeg til å stemme godt overens med hva Sommer et al. (2018) beskriver om tverrfaglig samarbeid mellom ulike instanser til fordel for veisøkers behov, og hvordan å best mulig skulle kunne integrere støtte til utdanning eller arbeid for å bedre håndtere hverdagslige livsutfordringer hos veisøker, eller utfordringer som kommer av psykiske helseutfordringer (s. 358). Sommer et al. (2018) konkluderer med å vektlegge i likhet med Aina at veileder har med sin tverrfaglige kompetanse en viktig rolle å spille som brobygger mellom veisøker og andre relevante instanser, og at å skulle kunne koordinere denne kontakten er vektlagt som en del av samarbeidet mellom veileder og veisøker (s. 358).

Et særlig interessant innsyn jeg fikk under intervjuprosessen var Kim sitt utsagn om tiltaksmangel i hjelpeinstansene rundt unge voksne spesifikt, hvor bredden av hjelpetiltakene som tilbys unge voksne ikke tar høyde for aldersaspektet når unge voksne har helt andre behov og erfaringer som må tas høyde for. Derimot viser både Kristensen og Landrø et al. til et særegent tiltak for nettopp denne problemstillingen, nemlig Jobbhuset NAV, hvor Kim sitt uttrykte ønske om tiltak rettet spesifikt mot unge voksne blir møtt. Kristensen (2016) beskriver Jobbhuset NAV som en instans opprettet i samarbeid med to NAV-kontorer i Trondheim, hvor unge voksne skal få muligheten til å delta på kurs som setter fokus på jobb og arbeid (s. 271-271). Landrø et al. (2020) fortsetter med å gi et innblikk i hvordan kurspraksisen på Jobbhuset foregår, hvor det blant annet beskrives hvordan i likhet med forskningsdeltakernes praksis, at deltakerne fikk muligheten til å dele og reflektere over erfaringer og opplevelser fra sin tilværelse (s. 155-156). Landrø et al. (2020) fortsetter med å forklare hvordan det ble observert at veilederne jobbet aktivt med å sette søkelys på de unges potensiale og muligheter, gjennom å opparbeide en personlig tilnærming til deltakerne gjennom anerkjennelse, lytting og samarbeid med tydelige, oppnåelige krav (s. 157).

Det blir dermed min oppfatning at tiltak slik som Jobbhuset NAV blir viktige å se til i samtalene og vurderingene av tiltak som skal rettes mot grupper som unge voksne, og jeg opplever det interessant hvordan inntrykket gitt fra Jobbhuset NAV sine veiledere og deres praksis blir gjenkjennelig hvis vi ser til forskningsdeltakernes refleksjoner fra de tidligere intervjuene. Særlig blir dette viktig i det vi hører om fra flere av forskningsdeltakerne samt Hellevik og Hellevik (2021) at utenforskapet blant unge voksne er økende, med vektlegging av fremtidsuro og psykisk helse som sentrale faktorer (s. 122). Det må derimot nevnes her at jeg ennå forstår Kim sine uttrykte ønsker om tiltak rettet mot unge voksne som å skulle være et standardtilbud hos NAV, og at selv om Jobbhuset NAV har et tilsynelatende fungerende tilbud, er dette inntil videre begrenset til Trøndelagsområdet.

På lik linje med Kim nevner også Fredrik og Aina hvordan veisøker har behov for å få utnyttet sin kompetanse på en måte som bidrar til meningskapelse, og at dette kan skje både gjennom små og store tilretteleggelser. Jeg har forstått dette i tråd med hva Tveiten (2019) forklarer om veileders evne som tiltaksyter og brobygger mellom veisøker og relevante hjelpeinstanser, men også hvordan veileder skal bidra til å hjelpe veisøker å bli bevisst på sine egne ressurser og evner, slik at veisøker selv skal bli stand til å skape mening i sitt eget liv (s. 22-23).

Kapittel 6: Avslutning

6.1 Innhold og tilrettelegging av karriereveiledning på individ- og samfunnsnivå

I denne masteroppgaven har jeg gjort en undersøkelse av karriereveilederes beskrivelser og erfaringer med veiledning av unge voksne som opplever utenforskap. Forskningsdeltakerne har gjennom sine refleksjoner gitt innblikk i hvordan de forstår utenforskap som en problemstilling på både individnivå og på et samfunnsnivå. Bevisstheten rundt hvordan man velger å opptre som veileder, hva man evner seg å gjøre i hjelpearbeidet og måten man kommuniserer på kommer frem som sentralt for veilederes praksis. Relasjonen er særlig vektlagt som en sentral komponent av veiledningsarbeidet og fremstår som fundamentet fra hvor et fungerende hjelpearbeid bygges opp. Gjennom forskningsarbeidet mitt kommer det frem hvordan karriereveiledere forstår utenforskap som en samfunnsmessig problemstilling, og inntrykket er at det er en stødig økning av flere og flere unge voksne som opplever utenforskap. Derimot er veilederne som jobber med denne problematikken målbevisste og fokuserte på den enkelte, men arbeider ikke bare til fordel for hvert individ, men også til fordel for samfunnet som en helhet.

Funnene jeg har gjort tyder på at karriereveilederne, med sine individuelle forståelser og erfaringer med utenforskapsproblematikken har en sentral rolle i å bidra til at unge voksne skal finne sin vei ut av utenforskapssituasjoner og komme tilbake til utdanning og arbeid. Dette arbeidet er grunnet i en eksistensialistisk-humanistisk tankegang, og utrettes gjennom en konsistent prosess av relasjonsbygging, avklaring, bevisstgjørelse, bearbeidelse og tilrettelegging for å styrke veisøkerens bevissthet og refleksjon rundt sin situasjon, og evne til å beslutte egne valg.

Jeg mener kunnskapen som er produsert i dette forskningsarbeidet gjør seg relevant for enhver som ønsker å dykke dypere inn i problematikken rundt utenforskap hos unge voksne, og kan ses til for å få et bedre grep om hvilke motvirkende og forebyggende tiltak som er til stede, og hvor det finnes potensiale for utvikling der hvor det kanskje ellers er mangler.

6.2 Refleksjoner og veien videre

Helt siden begynnelsen av dette arbeidet har jeg hatt en tanke om at det forblir en side ved min problemstilling som gjerne skulle ha vært undersøkt nærmere. Dette er de synspunktene og meningene som kun har kommet frem gjennom intervjudeltakerne som en tredjepart, nemlig de unge voksne selv. Oppgavens begrensninger og rammer gjorde det slik at jeg tidlig besluttet at forskningsdeltakerne mine ville være en gruppe det ville være lettere å komme i kontakt med, men at dette ville komme på bekostning av at de unge voksnes synspunkter ikke kunne få komme frem i dette arbeidet like tydelig som de ellers ville gjort om intervjuene foregikk direkte med dem. Det eksisterer altså et stort potensial for videre forskning og en dypere undersøkelse av årsak og perspektiv som ville gjort seg særdeles interessant, og gjenstår slik jeg ser det som et viktig område å undersøke for at en skal opparbeide seg enda mer kunnskap og forståelse.

Jeg har i etterkant av dette arbeidet fått et helt nytt og mer omfattende blikk på karriereveilederes arbeid og de mange sidene som må betraktes når det arbeides med mennesker. Et sitat som resonerte særlig med meg kom fra Kim, som forteller at: *«Jeg har alltid den tankegangen om at jeg er aldri utlært i jobben min, fordi at jeg jobber med*

mennesker, det er noe livslangt». Dette sitatet var med på å hjelpe meg med å forstå sammenhengen med prinsippet om livslang læring og hvordan dette kan overføres til arbeid med andre mennesker. Forskningsdeltakernes syn på tiltak har også gjort inntrykk på meg, og selv om en ser et behov for flere tiltak i en økende andel mennesker som sliter med utenforskap, står hjelpeinstansenes ressurser som en utfordring i dette arbeidet, og burde etter min oppfatning tas stilling til.

6.3 Konklusjon

Med henhold til oppgavens problemstilling opplever jeg det illustrert i denne studien hvordan karriereveiledere bidrar til å forebygge og motvirke utenforskap med sin faglige kompetanse, evne til å skape et godt relasjonelt fundament og evne til å bygge bro mellom veisøker og deres muligheter. Denne avslutningen markerer en slutt på min arbeidsprosess og dermed også min masteroppgave. Kunnskapen som er blitt opparbeidet i denne studien, synet på utenforskap både som en individuell og samfunnsmessig problemstilling og hvordan en kan arbeide for å motvirke og forebygge utenforskap hos unge voksne har gitt meg både positive og negative inntrykk. Det er klare tegn gjennom både empiri og hva forskningsdeltakerne forteller at antallet unge voksne som opplever utenforskap er økende og forblir et komplekst problem. Inntrykket jeg har fått gjennom dypdykk i forskning angående problemområdet og karriereveilederes erfaringer er at det er en bevissthet om nettopp dette tema i samfunnet. Karriereveilederne med sin kompetanse og evne til å fremheve tiltak og tverrfaglighet har derfor gitt meg en tro på at oppmerksomhet og aktivt arbeid rundt utenforskap hos unge voksne blir tatt på alvor.

Referanser

- Alley, S., Jackson, S. F., & Shakya, Y. B. (2015). Reflexivity. *Health Promotion Practice, 16*(3), 426–431. <https://doi.org/10.1177/1524839914568344>
- Andráško, I. (2013). Quality of Life: An Introduction to the concept. Masaryk University Press.
- Anne Galletta. (2013). *Mastering the Semi-Structured Interview and Beyond: From Research Design to Analysis and Publication*. NYU Press
- Bakke, G. E., Engh, L. W., Gaarder, I. E., Gravås, T. F., Haug, E. H., Holm-Nordhagen, A., Schulstok, T. & Thomsen, R. (2020). *Nasjonalt kvalitetsrammeverk for karriereveiledning – presentasjon av områdene kompetasestandarder, karrierekompetanse og etikk*. Kompetanse Norge. <https://hkdir.no/rapporter-undersokelser-og-statistikk/nasjonalt-kvalitetsrammeverk-for-karriereveiledning-presentasjon-av-omradene-kompetasestandarder-karrierekompetanse-og-etikk>
- Bakken, F. M. (2020). Når sammensatte problemer blir til medisinske diagnoser: Unge på arbeidsavklaringspenger. *Nordisk Tidsskrift for Ungdomsforskning, 1*(1), 27–41. <https://doi.org/10.18261/issn.2535-8162-2020-01-03>
- Befring, E. (2020). *Sentrale forskningsmetoder – med etikk og statistikk* (2. utg.). Cappelen Damm Akademisk.
- Berg, A., E. (2021, 27. januar). *Alle studenter har en karriere*. Universitetet i Agder. <https://www.uia.no/student/uia-karriere/din-karrierevei/alle-studenter-har-en-karriere>
- Bergsland, M. D. (2021). Refleksivitet i empirisk kvalitativforskning på symbolske maktrelasjoner: Med utgangspunkt i Bourdieu. *Norsk pedagogisk tidsskrift, 105*(1), 42-54. <https://doi.org/10.18261/issn.1504-2987-2021-01-05>
- Bird, C. M. (2005). How I stopped dreading and learned to love transcription. *Qualitative Inquiry, 11*(2), 226-248. <https://doi.org/10.1177/1077800404273413>
- Borchgrevink, P. C., Fredheim, O. M. S., Fors, E. A., Hara, K., Holen, A. & Stiles, T. C. (2009). Hva er sammensatte lidelser? *Tidsskrift for den norske legeforening, 129*: 1368. <https://doi.org/10.4045/tidsskr.09.0429>
- Bracken-Roche, D., Bell, E., Macdonald, M. E., & Racine, E. (2017). The concept of 'vulnerability' in research ethics: An in-depth analysis of policies and guidelines. *Health Research Policy and Systems, 15*(8), 1–18. <https://doi.org/10.1186/s12961-016-0164-6>
- Braun, V. & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology, 3*(2), 77-101. <http://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>
- Campbell, J. L., Quincy, C., Osserman, J., & Pedersen, O. K. (2013). Coding In-depth Semistructured Interviews: Problems of Unitization and Intercoder Reliability and Agreement. *Sociological Methods & Research, 42*(3), 294-320. <https://doi.org/10.1177/0049124113500475>

- Dale, F. (2020, 3. februar). Hvordan får og bruker vi erfaringer? *Dagens perspektiv*.
[Hvordan får og bruker vi erfaringer? | Dagens Perspektiv](#)
- Dokument 8:18 S (2023-2024), Representantforslag om fornyelse av karriereveiledningen i skolen, Innst. 174 S (2023-2024)
- Eilertsen, M. G., Nes, R. B. & Hansen, T. (2022). Hvordan legge til rette for god livskvalitet. <https://www.fhi.no/he/folkehelse/artikler/hvordan-legge-til-rette-for-god-livskvalitet/>
- Fikse, C. & Kvalsund, R. (2015). Innledning. I R. Kvalsund & C. Fikse (Red.), *Rådgivningsvitenskap: Helhetlige rådgivningsprosesser; relasjonsdynamikk, vekst, utvikling og mangfold* (s. 9-21). Fagbokforlaget.
- Fyhn, T., Radlick, R.L., og Sveinsdottir, V. (2021). *Unge som står utenfor arbeid, opplæring og utdanning. En analyse av unge i NEET-kategorien*. (2:2021/104044) NORCE Helse og NORCE Samfunn. <https://www.norceresearch.no/prosjekter/unge-som-star-utenfor-arbeid-opplaering-og-utdanning-neet.-en-analyse-av-unge-i-neet-kategorien>
- Haug, E. H. (2018) *Karrierekompetanser, Karrierelæring og Karriereundervisning: Hva, hvorfor, hvordan, for hvem og hvor?* Fagbokforlaget.
- Hellevik, O., & Hellevik, T. (2021). Hvorfor ser færre unge lyst på livet? Utviklingen for opplevd livskvalitet blant ungdom og yngre voksne i Norge. *Nordisk Tidsskrift for Ungdomsforskning*, 2(2), 104–128. <https://doi.org/10.18261/issn.2535-8162-2021-02-02>
- Helsedirektoratet. (2018, 29. januar). *Hvem er pasienter og brukere med store og sammensatte behov?* <https://www.helsedirektoratet.no/veiledere/oppfolging-av-personer-med-store-og-sammensatte-behov/hvem-er-pasienter-og-brukere-med-store-og-sammensatte-behov#kjennetegn-ved-pasienter-og-brukere-med-store-og-sammensatte-behov>
- Kjærgård, R. (2019). Karriereveiledning i spenningsfeltet mellom samfunnsmessige og individuelle behov. | P. Plant (Red.), *Karriereveiledning: for individ og samfunn* (s. 18-27). Gyldendal Akademisk.
- Korstjens I. & Moser, A. (2017). Series: Practical guidance to qualitative research. Part 4: Trustworthiness and publishing. *European Journal of General Practice*, 24(1), 120-124. <https://doi.org/10.1080/13814788.2017.1375092>
- Kristensen, A. (2016). "Jeg gir dere en halvtime, hvis dette ligner 1% på skole, så drar jeg». *Tidsskrift for psykisk helsearbeid*, 13(3), 271-277. <https://doi.org/10.18261/issn.1504-3010-2016-03-11>
- Kvale, S. (1995). The Social Construction of Validity. *Qualitative Inquiry*, 1(1), 19-40. <https://journals.sagepub.com/doi/epdf/10.1177/107780049500100103>
- Kvalsund, R. (2006). Oppmerksomhet og påvirkning i hjelperelasjoner: Viktige ferdigheter for coacher, rådgivere, veiledere og terapeuter. Fagbokforlaget.
- Landrø, K., Fikse, C., Kvalsund, R. & Ness, O. (2020) Jobbhuset NAV som døråpner til arbeidslivet. *Tidsskrift for psykisk helsearbeid*, 17(2-3), 151-160. <https://doi.org/10.18261/issn.1504-3010-2020-02-03-08>

- Lapadat, J. C., & Lindsay, A. C. (1999). Transcription in Research and Practice: From Standardization of Technique to Interpretive Positionings. *Qualitative Inquiry*, 5(1), 64–86. <https://doi.org/10.1177/107780049900500104>
- Lindseth, A. & Norberg, A. (2022). Elucidating the meaning of life world phenomena. A phenomenological hermeneutical method for researching lived experience. *Scandinavian Journal of caring sciences*, 36(3), 883-890. <https://doi.org/10.1111/scs.13039>
- McLeod, J. (2019). *An Introduction to Counselling and Psychotherapy: Theory, Research and Practice* (6. utg.). McGraw Hill.
- Meld. St. 32 (2020-2021). *Ingen utenfor – En helhetlig politikk for å inkludere flere i arbeids- og samfunnsliv*. Arbeids- og inkluderingsdepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-32-20202021/id2856870/>
- Moravcsik, A., (2019). Transparency in Qualitative Research, In P. Atkinson, S. Delamont, A. Cernat, J.W. Sakshaug, & R.A. Williams (Eds.), *SAGE Research Methods Foundations*. <https://doi.org/10.4135/9781526421036863782>
- NOU 2016:7 (2016). *Norge i omstilling – karriereveiledning for individ og samfunn*. Kunnskapsdepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2016-7/id2485246/?ch=1>
- Pettersen, M. (2021, 26. august). *Trenden er brutt – flere unge utenfor i 2020*. Statistisk sentralbyrå. <https://www.ssb.no/arbeid-og-lonn/sysselsetting/statistikk/tilknytning-til-arbeid-utdanning-og-velferdsordninger/artikler/trenden-er-brutt--flere-unge-utenfor-i-2020>
- Pettersen, M. (2023, 29. august). *Omtrent uendret andel unge utenfor fra 2021 til 2022*. Statistisk sentralbyrå. <https://www.ssb.no/arbeid-og-lonn/sysselsetting/statistikk/tilknytning-til-arbeid-utdanning-og-velferdsordninger/artikler/omtrent-uendret-andel-unge-utenfor-fra-2021-til-2022>
- Regjeringen (2023, 16. oktober). *Karriereveiledning* https://www.regjeringen.no/no/tema/utdanning/voksnes_laering_og_kompetanse/Karriereveiledning/id752422/
- Ryen, A. (2002). *Det kvalitative intervjuet: Fra vitenskapsteori til feltarbeid*. Fagbokforlaget.
- Saldaña, J. (2014) Coding and Analysis Strategies | P. Leavy (Red.), *The Oxford Handbook of Qualitative Research*. (s. 581-605). Oxford University Press.
- Savickas, M. L. (2018). *Career Counseling* (2.utg.). American Psychological Association
- Silverman, D. (2020). *Interpreting qualitative data* (6. utg.). SAGE Publications.
- Skirbekk, G. & Gilje, N. (2000). *Filosofihistorie* (7. utg.). Universitetsforlaget.
- Sommer, M., Ness, O., & Borg, M. (2018). Helpful support to promote participation in school and work: Subjective experiences of people with mental health problems--- A literature review. *Social Work in Mental Health*, 16(3), 346–366. <https://doi.org/10.1080/15332985.2017.1395778>

Thøgersen, M. (2023). NAV-kontorets rolle i å motvirke ungtutenforskap – proaktive og reaktivetilnærminger. *Tidsskrift for velferdsforskning*, 26(2), 1-15.
<https://doi.org/10.18261/tfv.26.2.3>

Thomas, E. and Magilvy, J.K. (2011), Qualitative Rigor or Research Validity in Qualitative Research. *Journal for Specialists in Pediatric Nursing*, 16(2) 151-155. <https://doi.org/10.1111/j.1744-6155.2011.00283.x>

Tveiten, S. (2019). *Veiledning – mer enn ord...* (5.utg.). Fagbokforlaget.

Ulleberg, I. (2014) *Kommunikasjon og veiledning* (2.utg.). Universitetsforlaget.

Vedlegg

Vedlagt er relevante vedlegg fra oppgavens godkjenningsprosess:

- Vedlegg 1: Godkjenning fra Sikt
- Vedlegg 2: Intervjuguide
- Vedlegg 3: Informasjonsskriv og samtykkeerklæring

Vedlegg 1: Godkjenning fra Sikt

5/8/24, 7:01 PM

Meldeskjema for behandling av personopplysninger

Vurdering av behandling av personopplysninger

Referansenummer
270934

Vurderingstype
Automatisk

Dato
16.01.2024

Tittel

Utenforskap og karriereveiledningens rolle

Behandlingsansvarlig institusjon

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet / Fakultet for samfunns- og utdanningsvitenskap (SU) / Institutt for pedagogikk og livslang læring

Prosjektansvarlig

Kristin Landrø

Student

Torstein Lervik Stenersen

Prosjektperiode

04.01.2024 - 04.01.2025

Kategorier personopplysninger

Alminnelige

Lovlig grunnlag

Samtykke (Personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a)

Behandlingen av personopplysningene er lovlig så fremt den gjennomføres som oppgitt i meldeskjemaet. Det lovlige grunnlaget gjelder til 04.01.2025.

[Meldeskjema](#)

Grunnlag for automatisk vurdering

Meldeskjemaet har fått en automatisk vurdering. Det vil si at vurderingen er foretatt maskinelt, basert på informasjonen som er fylt inn i meldeskjemaet. Kun behandling av personopplysninger med lav personvernulempe og risiko får automatisk vurdering. Sentrale kriterier er:

- De registrerte er over 15 år
- Behandlingen omfatter ikke særlige kategorier personopplysninger;
 - Rasemessig eller etnisk opprinnelse
 - Politisk, religiøs eller filosofisk overbevisning
 - Fagforeningsmedlemskap
 - Genetiske data
 - Biometriske data for å entydig identifisere et individ
 - Helseopplysninger
 - Seksuelle forhold eller seksuell orientering
- Behandlingen omfatter ikke opplysninger om straffedommer og lovovertridelser
- Personopplysningene skal ikke behandles utenfor EU/EØS-området, og ingen som befinner seg utenfor EU/EØS skal ha tilgang til personopplysningene
- De registrerte mottar informasjon på forhånd om behandlingen av personopplysningene.

Informasjon til de registrerte (utvalgene) om behandlingen må inneholde

- Den behandlingsansvarliges identitet og kontaktopplysninger
- Kontaktopplysninger til personvernombudet (hvis relevant)
- Formålet med behandlingen av personopplysningene
- Det vitenskapelige formålet (formålet med studien)
- Det lovlige grunnlaget for behandlingen av personopplysningene
- Hvilke personopplysninger som vil bli behandlet, og hvordan de samles inn, eller hvor de hentes fra
- Hvem som vil få tilgang til personopplysningene (kategorier mottakere)
- Hvor lenge personopplysningene vil bli behandlet
- Retten til å trekke samtykket tilbake og øvrige rettigheter

<https://meldeskjema.sikt.no/65967c7a-fb27-461c-6783-3d842bd585bc/vurdering>

1/2

5/8/24, 7:01 PM

Meldekjema for behandling av personopplysninger

Vi anbefaler å bruke vår [mal til informasjonsskriv](#).

Informasjonssikkerhet

Du må behandle personopplysningene i tråd med retningslinjene for informasjonssikkerhet og lagringsguider ved behandlingsansvarlig institusjon. Institusjonen er ansvarlig for at vilkårene for personvernforordningen artikkel 5.1. d) riktighet, 5. 1. f) integritet og konfidensialitet, og 32 sikkerhet er oppfylt.

Vedlegg 2: Intervjuguide

Guide til intervju med karriererådgivere:

1. Begynnelse av intervju:

Uformell start på samtalen. Intervjuer begynner med å presentere seg selv, deretter bes det om at Respondent også presenterer seg selv med Navn, yrkestittel/ansettelse, og en kort forklaring av sin tidligere erfaring.

2. Informasjon om intervjuet og prosessen:

Tema for intervjuet og arbeidsprosjektet (bakgrunn for samtalen og formålet bak forskningsprosjektet forklares)

Det gjøres rede for på nytt hva intervjuet skal brukes til og det gjenforklares tydelig at prosjektet er pålagt taushetsplikt og full anonymitet.

3. Innledende/overordnede spørsmål:

- Hvordan definerer du selv utenforskap?
- Kan du fortelle meg litt om tjenestene som tilbys her på din arbeidsplass for unge voksne og hvordan de blir kommunisert til deltakere/klienter?
- Hvordan eller på hvilke premisser ble dette tilbudet etablert?
- Hvilke oppgaver har du i arbeidet ditt?

4. Nøkkelspørsmål:

1. Hvilke erfaringer har du gjort deg i ditt arbeid med unge voksne i utenforskap?

- Er det noen spesiell form for språkbruk eller perspektiver du forsøker å ta i bruk i arbeid med unge voksne? (eks. ord du forsøker å unngå eller måter du presenterer ulike situasjoner).

- Er det noen særegne ferdigheter du mener er viktige for en karriererådgiver som jobber med unge voksne?

2. Hva opplever du som kjennetegn ved utenforskap hos unge voksne?

- Har du lagt merke til gjengangere eller trender hos unge voksne som opplever utenforskap?

3. Har du noen tanker om karriereveilederes rolle i arbeidet med å motvirke utenforskap hos unge voksne? (Hvordan det arbeides nå og hvordan fremtidig arbeid ser ut).

- Har du noen spesielle måter du kommuniserer med unge voksne i utenforskap for å bedre tilnærme deg klienter?

- Har du noen tanker om hva unge voksne kan gjøre selv for å bedre sine utenforskapssituasjoner?

- Hvilken påvirkningskraft føler du at du har som karriererådgiver i relasjonen til unge voksne?

4. Har du opplevd tilfeller hvor arbeidet for å motvirke utenforskap lyktes?

- Hvilke erfaringer har du med å hjelpe unge voksne som opplever utenforskap?

- Hva føler og har du erfart som preger veiledningspraksisen til hjelp for unge voksne?

- Kjenner du til noen særlige utfordringer for karriererådgivere i arbeidet med unge voksne i utenforskap?

5. Oppsummering og avklaringer:

- Her setter jeg av litt tid til å stille avklarende spørsmål jeg måtte ha om tidligere nevnte svar, eksempelvis: «Har jeg forstått det rett at...?» og «Det var litt uklart for meg tidligere hvordan...»

- Er det noe du vil si avslutningsvis? Har du noen tanker om ting du kunne ønske at jeg spurte deg om?

Vil du delta i forskningsprosjektet «Utenforskap og karriereveiledningens rolle»?

Formålet med prosjektet

Dette er et spørsmål til deg om du vil delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å undersøke karriereveilederes rolle i å motvirke utenforskap hos unge voksne. Forskningsprosjektet er tilknyttet min masteroppgave i rådgivningsvitenskap, hvor jeg ønsker å se nærmere på hvordan karriererådgivning kan bidra til å motvirke utenforskap. I dette skrivet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet, og hva deltakelse vil innebære for deg.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Du får denne forespørselen fordi du har relevant erfaring med arbeid som inngår i problemstillingen om utenforskap hos unge voksne.

For å undersøke dette ser jeg for meg å intervju 4-8 personer som har erfaring med å veilede unge voksne som opplever/har opplevd utenforskap.

Problemstillingen jeg ønsker å besvare er: «Med utgangspunkt i karriereveilederes erfaringer, hvordan kan karriereveiledning bidra til å motvirke og forebygge utenforskap hos unge voksne?».

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Institutt for pedagogikk og livslang læring ved NTNU med veileder Kristin Landrø er ansvarlig for personopplysningene som behandles i prosjektet.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg fra prosjektet.

Hva innebærer det for deg å delta?

Intervjuet vil bli gjennomført i et fysisk rom, alternativt på digital plattform, og vil ha en varighet på 30-60 minutter. Jeg tar sikte på å møte deg i lokaler som du har tilgang på eller at vi møtes på et sted som er egnet for deg. Det vil bli gjort lydopptak av intervjuet som overføres til en sikker lagringsenhet (se punkt om personvern og datahåndtering under) og slettes fra opptakeren umiddelbart etter intervjuet. Dersom du ønsker å bidra i henhold til beskrivelsen overfor, krysser du av for dette i boksen nederst i dokumentet.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil kun bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrivet. Vi behandler personopplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket. Data med personopplysninger vil bare være tilgjengelige for meg selv som masterstudent og veileder Kristin Landrø som hovedansvarlig for prosjektet. Navnet og kontaktopplysningene dine vil jeg erstatte med en kode som lagres på egen navneliste adskilt fra øvrige data. Ingen personopplysninger som knytter deg direkte til denne studien vil bli publisert. All forskningsdata blir sikkert oppbevart i tråd med NTNUs interne prosedyrer og systemer som igjen er basert på Sikts forskrifter.

Utdypende om personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Personopplysningene dine vil kun oppbevares frem til prosjektets avslutning og vil hele tiden være oppbevart krypterte dokumenter. Disse opplysningene vil kun være tilgjengelige for de involverte partene i prosjektgruppen, altså studenten og veileder, behandlingsansvarlige og Norges Teknisk-Naturvitenskapelig Universitet. Sammen med kryptering av dokumenter som inneholder personopplysninger, vil også navnet og kontaktopplysningene dine erstattes med en kode som lagres på egen navneliste adskilt fra øvrige data. Det endelige prosjektet vil ikke inneholde data som gjør at du som deltaker kan gjenkjennes i noen form.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke, vi nevner igjen at du vil under hele prosjektets varighet ha muligheten til å velge å trekke deg fra deltakelse om du måtte ønske.

På oppdrag fra Norges Teknisk-Naturvitenskapelige Universitet har personverntjenestene ved Sikt – Kunnskapssektorens tjenesteleverandør, vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- å be om innsyn i hvilke opplysninger vi behandler om deg, og få utlevert en kopi av opplysningene,
- å få rettet opplysninger om deg som er feil eller misvisende,
- å få slettet personopplysninger om deg,
- å sende klage til Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

Vi vil gi deg en begrunnelse hvis vi mener at du ikke kan identifiseres, eller at rettighetene ikke kan utøves.

Hva skjer med personopplysningene dine når forskningsprosjektet avsluttes?

Prosjektet vil etter planen avsluttes når masteroppgaven leveres, eller senest 04.01.2025.

Lydfiler og alt personidentifiserbart materiale vil bli slettet innen prosjektets sluttdato.

Spørsmål

Hvis du har spørsmål eller vil utøve dine rettigheter, ta kontakt med:

- Kristin Landrø ved institutt for pedagogikk og livslang læring ([REDACTED])
- Vårt personvernombud ved NTNU: Thomas Helgesen ([REDACTED])
- Torstein Lervik Stenersen ([REDACTED])

Hvis du har spørsmål knyttet til Sikts vurdering av prosjektet, kan du ta kontakt på e-post: personverntjenester@sikt.no, eller på telefon: 73 98 40 40.

Med vennlig hilsen

Kristin Landrø
(Forsker/veileder)

Torstein L. Stenersen
(Masterstudent)

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet «Utenforskap og karriereveiledningens rolle, og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- Å delta i studien ved å delta i intervju
- At masterstudent kan kontakte meg i ettertid for å evt. oppklare eller utdype

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet.

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

